

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Lekce peloponéské války

Adam Samohejl

Plzeň 2024

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodní vztahy

Studijní program mezinárodní vztahy

Bakalářská práce

Lekce peloponéské války

Adam Samohejl

Vedoucí práce:

Prof. Ing. Petr Drulák, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodní vztahy

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2024

.....

Poděkování

Děkuji tímto vedoucímu bakalářské práce Prof. Ing. Petr Drulák, Ph.D., za odbornou pomoc, cenné rady a odborné vedení této práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	OSM DŮLEŽITÝCH UDÁLOSTÍ DLE REALISTŮ.....	6
2.1	SJEZD LAKEDAIMÓNSKÝCH SPOJENCŮ VE SPARTĚ.....	6
2.2	PERIKLOVY PROSLOVY	7
2.3	MYTILÉNSKÁ DEBATA.....	9
2.4	NÁSLEDKY MASAKRU V KERKYRU	9
2.5	MELSKÝ DIALOG	11
2.6	DEBATA O INVAZI NA SICÍLI, MEZI ALKIBIADEM A NIKIEM	12
2.7	SPOJENECTVÍ MEZI PERSKOU ŘÍŠÍ A PELOPONÉSKÝM SPOLKEM	13
3	THOMAS HOBBS	15
3.1	LIDSKÁ PŘIROZENOST PODLE HOBBESE	16
3.2	TŘI LIDSKÉ POCITY, Z KTERÝCH SE LIDÉ NECHÁVAJÍ UNĚST	19
3.3	STÁT ZABRAŇUJE LIDSKÉ PŘIROZENOSTI	21
4	KENNETH WALTZ.....	24
4.1	PRVNÍ OBRAZ	25
4.2	DRUHÝ OBRAZ.....	27
4.3	TŘETÍ OBRAZ	29
4.4	SPOR MEZI KLASICKÝMI REALISTY A NEOREALISTY O THUKYDIDA	31
5	GRAHAM ALLISON	33
5.1	THUKYDIDOVA PAST	34
5.2	PŘÍKLADY THUKYDIDOVY PASTI.....	36
5.3	KRITIKA GRAHAMA ALLISONA.....	38
6	ZÁVĚR.....	42
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	47
8	RESUMÉ.....	49

1 ÚVOD

Realistická teorie měla a má velkou škálu známých autorů, kteří dokázali přivést realistickou teorii do podoby, jakou známe dnes. Jména autorů, jako Niccolo Machiavelli, Thomas Hobbes, Hans Morgenthau, Kenneth Waltz a mnoho dalších známých jmen (Monten, 2006), jsou v podvědomí mnoha čtenářů.

Každý z nich přidal do realistické teorie nějakou svoji myšlenku, ať už jde o lidskou přirozenost, teorii moci, anarchický systém, význam státu jako takového a mnoho dalších teorií. Tito realisté mají společnou jednu věc a to, od koho se inspirovali, tedy od řeckého politika a spisovatele Thukydidy, nejdůležitějšího realistu a otce zakladatele realistické teorie (Garst, 1989).

Athénský spisovatel a politik Thukydides žil před více než dvěma tisíci lety, přesně v letech 460 až 399 př.n.l. (Gomme, 1999), v tehdejší řeckém městském státu, neboli polis v Athénách, kde napsal jedno z nejvíce revolučních děl své doby Dějiny peloponéské války. V této knize dokázal popsat tehdejší střet mezi řeckými polisy, přesněji řečeno střet mezi peloponéským spolkem, vedeným Spartou a athénským námořním spolkem, pod vedením Athén. Tento válečný střet měl na tehdejší antický svět velký vliv, protože se bojovalo o to, zda mu bude vládnout nově vzrůstající mocnost Athény, nebo stávající mocnost tehdejšího Řecka, Sparta (Allison, 2016, str. 65). Peloponéskou válku lze považovat za první bipolární konflikt, který byl zachycen s nejpřesnějším popisem, který se nám kdy mohl z této doby dochovat. Zároveň se v tomto textu nenachází žádné vyobrazení nadpřirozených bytostí, nebo znamení, které by mohlo tomuto dílu ubírat na vážnosti.

Proč je ale Thukydidovo dílo inspirací pro mnohé teoretiky? Je to především díky jeho politickému nádechu. Thukydidovo dílo má ve své podstatě historický základ (Monten, 2006), nedá se však úplně brát jako teoretická kniha. Kniha má ale ve své podstatě mnoho pojmů, které jsou pro realisty důležité. Většina se shoduje v tom, že

v Thukydiově díle se nachází osm důležitých pasáží (Garst, 1989), které se mohou použít do realistické teorie. Přesněji jde o sjezd peloponéského spolku ve Spartě, Periklovy proslovy během peloponéské války, debatu mytilénskou, kerkyrský masakr, mélský dialog, debatu mezi Alkibiadem a Nikiem a uzavření spojení mezi Perskou říší a peloponéským spolkem. V těchto pasážích se vyskytuje mnoho pojmů, kde se realisté shodují, že nejdůležitější entitou v mezinárodním prostředí je stát (Bedford-Workman, 2001).

Sám Thukydides poukazuje na to, že díky státu se lidé stali civilizovanými, že jim zajistil bezpečí a nemuseli se strachovat. Tímto byla potlačena jejich lidská přirozenost, která je od základu násilná.

Dále si realisté od Thukydida převzali anarchistickou strukturu mezinárodního systému. Podle realistů je to stav anarchie. *„Mezistátní svět, který se skládá z mnoha suverénních zřízení, které méně uznávají mezinárodní právo a nevymyslely žádné účinné prostředky k jeho vynucení“* (Eckstein, 2010).

Díky absenci mezinárodního práva a nedostatku mezinárodní bezpečnosti, si státy musí zajistit svoji vlastní bezpečnost tím, že se budou co nejvíce snažit maximalizovat vlastní síly.

Thukydides je také dle realistů první člověk, který má ve svém díle náznaky reál-politiky, tento koncept byl ale vytvořen až v 19. století. *„Je to koncept, který vyjadřuje přesvědčení, že v mezinárodní politice je třeba prozíravě obhajovat vlastní mocenský zájem a předpokládat, že ostatní aktéři budou činit podobně.“* (Kratochvíl-Drulák, 2009, str. 249)

Určité znaky reál-politiky se v Athénách zavedly v období, kdy byl u moci Perikles, který mírnil athénský imperialismus a snažil se využít všechny svoje mocenské kapacity a rozum. Po jeho smrti athénská rozpínavost neznala hranice a noví athénští politici si začali klást cíle, které byly mimo dostupnost jejich mocenských kapacit.

Právě athénská moc, která se zvyšovala, donutila peloponéský spolek, vstoupit do válečného stavu.

Thukydidés zároveň ukázal realistům, že bipolární systém je nestabilní, díky vzájemné nedůvěře a prosazování vlastních zájmů, neboť jsou tyto státy nebo jejich uskupení odsouzené k válce. Z tohoto výpisu je patrné, že Thukydidés nám přinesl dílo, ve kterém se nachází nejzákladnější realistické přístupy.

I přes tento fakt bylo Thukydidovo dílo prakticky zapomenuto až do 17. století, kdy ho jako první Evropan přeložil, anglický spisovatel Thomas Hobbes (Ribarevič, 2022). Před jeho překladem se může poukázat na to, že jistou inspiraci v Thukydidově díle, lze najít u Niccolò Machiavella. Ovšem k tomuto tvrzení, nejsou žádné přímé důkazy. Hobbesův překlad lze považovat za jedno z nejdůležitějších událostí pro realistickou teorii a díky jeho překladu se mohlo plno realistů inspirovat Thukydidem. I sám Hobbes byl ovlivněn Thukydidovým myšlením, ohledně lidské přirozenosti a důležitosti státu.

První větší debata o Thukydidovi přichází ve 20. století. Tehdy byly založeny nové teoretické obory v mezinárodním systému a to idealistický a realistický, které se začaly zabývat tím, jak by měl vypadat mezinárodní systém po první světové válce. Zde se začal Thukydidův text využívat (Korab-Karpowicz, 2006). Idealisté, jako jeden z příkladů jejich teorie, uvádějí určité pasáže z melského dialogu, kde si přesně berou tu pasáž, ve které zástupci městského státu Melos oponují athénským vyslancům tím, že jejich důvody, proč by měli zabrat jejich město, jsou neospravedlnitelné a že raději chtějí navázat přátelské vztahy. Také apelují na Athény, aby nehleděli jenom na vlastní zájmy, ale aby začali dělat prospěšné věci pro všechny řecké státy. Oproti tomu realisté v něm viděli jenom důkaz toho, že války jsou nevyhnutelné. Je to především díky tomu, že Athény nebyly tímto městským státem nijak ohroženy. I přes tento fakt se město nakonec rozhodli zničit pro svůj vlastní prospěch.

Další a ještě větší debata o Thukydidově díle přichází po roce 1979, kdy vzniká vědecké odvětví realistické teorie, a to neorealismus, který chce realistickou teorii udělat vědeckější. Avšak to přispělo k ještě většímu rozkolu mezi realisty. Obě teorie vidí některé věci jako příčinu konfliktu, kdy klasičtí realisté shledávají jako hlavní důvod lidskou přirozenost, která je v základu špatná. Naproti tomu neorealisté vnímají příčinu konfliktu ve formě mezinárodní anarchie. V těchto, a mnohých neshodách, se realisté nachází, a mezi nimi i Thukydidés. Toto by si obě realistické teorie chtěli přivlastnit. „*Moderní realisté a jejich kritici, uchvácení metodologickou a věcnou povahou Thukydidova počátečního tvrzení o pravé věci založené na samotných faktech, diskutovali o přivlastnění Thukydidova jako zakladatele souvislé linie realistického myšlení.*“ (Monten, 2006)

Nakonec, aby nedošlo ještě k většímu rozkolu mezi realisty, byl Thukydidés oběma stranami uznán za otce zakladatele realismu. Dodnes ale zůstává spornou půdou pro realisty, kteří místo toho, aby se snažili tento spor vyřešit, tak se raději snaží Thukydidovy poznatky i jeho samotného, opomíjet.

Cílem této práce je určit a ukázat, zda lekce, které nám Thukydidés po sobě zanechal, jsou stále relevantní pro dnešní poměry a ukázat, jak Thukydidés pomohl některým významným realistickým teoretikům a politologům k vypracování jejich teorií. Tato práce bude tematicky členěna do tří kapitol, z nichž každá bude popisovat jednotlivá témata.

Ve druhé kapitole se budu věnovat, osmi událostem, kterými se realisté inspiroují. Ve třetí kapitole se budu věnovat prvnímu překladateli Thukydidova a to Thomasu Hobbesovi. Zde se budu zabývat tím, proč se právě Thomas Hobbes inspiroval od Thukydidova a v jakých oblastech s ním souzněl. Ve čtvrté kapitole se soustředím na Kennetha Waltze, neboť Thukydidés ovlivnil jeho myšlení při vytvoření jeho tří obrazů. V páté kapitole se zabírám Grahamem Allisonem, který je poslední z novodobých osob, které se přímo inspirovali Thukydidem, jež vymyslel nový pojem

s názvem Thukydidova past a byl první, který opět oživil veliký zájem o Thukydida. Při zpracování této práce jsem využíval převážně odbornou literaturu, články a vycházel jsem především z cizojazyčné a české literatury, které mi podstatným způsobem pomohly vytvořit ucelenější pohled na studovanou problematiku. Za významné tituly, které jsem použil, bych chtěl zmínit Leviathana od Thomase Hobbesa, ve kterých se nacházely přesné a pravdivé poznatky o lidské přirozenosti a o důležitosti role státu. Také bych chtěl zmínit titul Man, the state and war, který mi pomohl porozumět Waltzově Třetímu obrazu. Jako poslední knihu bych chtěl zmínit Osudovou past od Grahama Allisona, která mi přiblížila termín Thukydidovy pasti, do které se chystají všechny státy.

2 OSM DŮLEŽITÝCH UDÁLOSTÍ DLE REALISTŮ

Osmdesát historických událostí - tolik se podle realistů dá najít v Thukydidově díle, v textu od Daniela Garsta. Je zmíněno, že realisté považují šest událostí, kterými se realisté inspirovali. Jde především o sjezd lakedaimónských spojenců ve Spartě, první dva Periklovy proslovy, debaty mytilénskou, melský dialog a debaty mezi Nikiem a Alkibiadem o invazi na Sicílii (Garst, 1989). Zbývající dvě události jsou zmíněny u Kennetha Waltze a Thomase Hobbesa. Jde o kerkyrský masakr (Waltz, 2001, str. 159), kterým se inspirovali oba již zmínění realisté a o uzavření spojenečství mezi Perskou říší a peloponéským spolkem, který zaujmul Kennetha Waltze (Waltz, 2001, str. 199). V těchto osmi událostech se dají dle realistů najít znaky realistických teorií jako anarchie, reál-politika, teorie moci a mnoho dalších teorií, které v této práci budu popisovat. Následně je budu přiřazovat k jednotlivým autorům, kteří se inspirovali v Thukydidově díle.

2.1 Sjezd lakedaimónských spojenců ve Spartě

Sjezd lakedaimónských spojenců ve Spartě měl za cíl jedinou věc, tedy rozhodnout se, co peloponéský spolek udělá s Athénami. Vystupují zde různí představitelé spolků a přednáší, v jakých bodech Athéňané porušují smlouvy po řecko-perských válkách, a dohody uzavřené během třicetiletého míru. Popisují, jak se Athény stávají imperiální velmocí. Začalo se také probírat postavení athénské vlády Themistoklése, dále vyslanci Korintu hovoří o konfliktu v Kerkyru, který skončil ve prospěch Athéňanů a neustálé rozšiřování Athénské říše, mimo Řecko. Pro peloponéský spolek byla nebezpečná myšlenka i to, že se athénská elita rozhodne zaútočit na Egypt, nebo Sicílii. V tehdejší Řecku byla demokracie novinkou, většina městských států byla buď oligarchie, nebo monarchie a vždy vládl jenom vymezený počet lidí. Myšlenka, že se mohou volit lidé všech společenských tříd, pro ně byla nepřijatelná. Po těchto obviněních nakonec na sněmu vystoupili vyslanci z Athén, kteří se hájili před peloponéským sněmem tím, že pomohli vyhnat Peršany

během řecko-perských válek a nikdy neútočili na žádný řecký stát, nikdy nikoho nenutili k připojení se do jejich aliance. Dále apelovali na spartské politiky, aby se nenechali tak snadno ovlivnit jejich spojenci a nepodporovali jakýkoliv návrh proti Athénám. Po vyslechnutí obou stran, nakonec promluvil spartský král Archimédés, obrovský obdivovatel athénské státníka Periklése, který svým proslovem chtěl zamezit další válce. Archimédés zažil řecko-perskou válku, proto nechtěl další zbytečné vraždění a umírání. Zároveň měl podezření, že peloponéský spolek nechce Athénám vyhlásit válku jenom kvůli strachu z Athénské moci, ale také proto, aby si mohl přisvojit určitá území, která spadají pod Athény. Následně po vyslechnutí všech stran začalo hlasování, co bude s Athénami a rozhodlo se, že peloponéský spolek vyhlásí válku Athénám (Thukydides, 1977, str. 33-78).

2.2 Periklovy proslovy

Po vyhlášení peloponéské války, vystoupil před Athénským sněmem stratég Periklés. Poukázal na fakt, že lakedaimónané už od začátku nechtěli mír a s velkou horlivostí se usnesli na vyhlášení války s Athénami. Dle Perikla vyhlásil lakedaimónský spolek válku dříve, než se mohli diplomaticky bavit o jiných možnostech, ohledně otázek jejich sporu. Vyzývá také členy sněmu, aby se nenechali pohltit strachem a zastrašováním, protože Athéňané jsou ve všech ohledech lépe připraveni. *„Mají více zkušeností s dlouhodobě trvajícím válkou a zároveň mají lépe připravené vojsko a jsou peněžitě zajištěni.“* (Thukydides, 1977, str. 96)

Pro Perikla je ale nejdůležitější, že Athény mají lépe organizované spojence, kteří budou bojovat za jednu myšlenku. Oproti tomu je peloponéský spolek méně organizovaný, v jejich alianci se nachází více silných států a díky tomu je pravděpodobné, že jednotliví spojenci budou útočit sami za sebe a nebudou spolupracovat proti Athénám. Toto také potvrzuje Periklovu teorii, že peloponéský spolek nebojuje za svobodu všech Řeků, jak říkají, ale že jednotlivé městské státy bojují pouze pro to, aby upevnily a zvětšily svoji moc. Ve skutečnosti jim nešlo o

dobro celého Řecka. „*Někdo hledá pomstu, jiní zase doufají, že se jim podaří získat majetek, nebo území, a někdo chce jen ochránit svůj majetek.*“ (Thukydides, 1977, str. 96) Po tomto proslovu byli všichni Athéňané přesvědčeni o tom, že Athény jsou připravené na válku a vyjádřili Periklovi podporu a chválili jeho moudrost a zkušenost.

Periklovy nejznámější proslovy, které jsou v Thukydidově knize, vzdávají hold padlým Athéňanům během prvního roku války. Periklés považuje za čest, promluvit na tomto pohřbu, ale nechce k lidu mluvit o slávě, či křivdě, ale chce připomenout a apelovat na lid Athén, aby vzpomínali a prokazovali úctu padlým vojákům. Zároveň připomíná, že říši, kterou Athény momentálně mají, jim zanechali jejich otcové, a proto by se o ni měli starat co nejlépe. Periklés také poukazuje na politické režimy v Řecku a na skutečnost, že většina athénských sousedů mají oligarchii, nebo monarchistický režim, a oproti tomu Athény, jako jedno z mála měst, má demokratický režim „*vláda lidu*“ (Thukydides, 1977, str. 138). Dále zmiňuje, že ne sami lakedaimónané útočí na Athény, ale se svými spojenci jsou donuceni k válce. Taktika lakedaimónanů je taková, že své spojence získávají pomocí strachu a úplatků, zatímco Athény pomáhají svým spojencům a do ničeho je nenutí. „*Pro naši moc jsou pádné důkazy a četná svědectví, takže si kvůli ní získáváme obdiv lidstva nynějšího a budoucího*“ (Thukydides, 1977, str. 125).

Jedna z posledních věcí, které zde zmínil je, že by Athény neměly bojovat jen proto, že jim to někdo přikazuje. Neboť jestli nebudou bojovat, tak mohou přijít o svoji svobodu, styl žití. Měly by mít na paměti, že pokud vyhrají, tak si upevní athénské postavení a zvýší se bezpečnost jejich města.

2.3 Mytilénská debata

Mytilénská debata začala v pátém roce války. Athény zažily první velkou vzpouru jejich spojenců Mytilény, kteří měli dost placení za obranu, kterou jim Athény poskytovaly, a chtěli odejít z athénské námořní spolek. Athény po tom, co obsadily Mytilény, se začaly rozhodovat, co udělají Mytilény, kteří se nejenže odpojili od athénské námořní spolek, ale také vstoupili do toho peloponéské, čímž Athénám bezdůvodně vyhlásili válku. Když se tak stalo, začaly Athény rozhodovat, co bude s Mytilény. Návrhy byly pouze dva. Jeden byl od Kleona, který zastával teorii, že by se Mytilény měly co nejpřísněji potrestat a to vyvražděním. Považoval tuto zradu za neskonalou a Athény by měly ukázat, že se zrádci bude naloženo, co nejpřísněji (Thukydidés, 1977, str. 181-187).

Druhý návrh, který zazněl na sněmu, byl od Diodórose. Zastával mírnější názor, že by se Athény jako demokratický stát neměly upínat k tak radikálnímu řešení a poukázal na fakt, že nevyužívají strach jako zbraň proti případným státům, které by chtěly Athény opustit (Thukydidés, 1977, str. 187-190). Po vyslechnutí obou stran se Athénský sněm rozhodl Mytilény ušetřit z důvodu, že nevyužívají strach jako zbraň, proti případným státům, které by chtěly Athény opustit (Thukydidés, 1977, str. 187-190).

2.4 Následky masakru v Kerkyru

Kerkyrský masakr se odehrál v pátém roce peloponéské války. Kerkyra byl městský stát, který byl v Thukydidově díle již zmíněn na začátku během sjezdu lakedaimónských spojenců ve Spartě. V té době byl tento městský stát zdrojem sporu mezi Athénany a Korintem, který nakonec vyhráli Athéňané, a Korint se musel z tohoto městského státu stáhnout.

V pátém roce války ale začíná nový problém, kdy se v Kerkyru odhlasovala neutralita v probíhajícím peloponéským konfliktu, jak bylo ustanoveno po porážce

Korintu. To se ale mělo změnit, když do Kerkyry připlul Peithius, což byl „dobrovolný proxenos Athéňanu“ (Thukydides, 1977, s. 203), který měl za cíl přesvědčit kerkyrský lid v současném probíhajícím konfliktu, aby se přidali na Athénskou stranu. Když se oligarchové Kerkyry dozvěděli, že Peithius chce jejich město zatáhnout do války, rozhodli se ho zavraždit i s jeho následovníky. Oligarchové pozvali do svého města velvyslance z Korintu a Lakedaimonu. To se ale nelíbilo kerkyrským občanům, kteří začali protestovat a na tento akt zareagovali oligarchové tak, že vyvraždili odpůrce jejich režimu. Lidé, kteří odporovali kerkyrským oligarchům, začali budovat svoji armádu a pustili se s nimi do vojenského střetu, který vyhráli. Po tomto zjištění se lakedaimónané a korintané dali na útěk. Po jejich odchodu připluli Athéňané, kteří jim vznesli řadu požadavků. Bylo ustanoveno, že bude popraveno 10 oligarchů (Thukydides, 1977, str. 204), kteří byli zodpovědní za tento naprostý nezdar. Těm se však podařilo utéci. Dále měly obě strany uzavřít příměří a zachovat svoji neutralitu. Po splnění těchto podmínek chtěli Athéňané odplout, ale byli zastaveni kerkyrskými oligarchy, kteří po nich chtěli, aby jim zde ponechali nějaké lodě pro případ, že by je občané Kerkyry chtěli napadnout. Athéňané uposlechli, ale oligarchové měli podezření z důvodu ochoty, se kterou jim Athéňané předávali lodě a dostali strach, že je budou chtít odvést do Athén a popravit. Proto unikli do svatyně, kde byli málem zabiti kerkyrskými občany, kteří si mysleli, že zde zůstávají, aby napáchali nějakou amoralitu. Vzápětí na Kerkyru dorazili lakedaimónané a začali bitvu, kterou ze začátku vyhrávali. Poté, co dorazilo na Kerkyru 60 athénských lodí, se lakedaimónané stáhli a Kerkyrané začali pobíjet zbytky vojáků, kteří nestihli utéci. Začalo masivní vyvražďování příznivců oligarchu, kdy se zabíjelo i ve svatyních. Probíhaly popravy bez soudů a člověk byl vždy odsouzen ke smrti, jak píše Thukydides ve své knize: „*Byla tu vidět smrt v každé podobě.*“ (Thukydides, str. 207)

Tento masakr měl velký vliv na tehdejší Řecko a začaly se touto událostí inspirovat některé městské státy. Zahajovaly puče, během kterých chtěly nastolit demokratické

režimy, nebo oligarchii. Během samotných pučů si na pomoc povolaly Athény a Spartu, aby jim pomohly vyhrát jejich boj. V městských státech si lidé začali nedůvěřovat a pro maličkosti se vraždili. Tato nevraživost, která probíhala v městských státech, se ale přenesla i navenek. „*Vinnou rozbrojů mezi Řeky se rozmohl každý druh ničemnosti a prostota, s níž je obvykle sdružena ušlechtilost, stala se terčem posměchů a zmizela, zatímco všude převládal boj všech proti všem a nedůvěra k smýšlení druhého.*“ (Thukydides, 1977, str. 209) Žádná dohoda, ani smlouva nebyla po této události dostatečně silná na to, aby ujistila jednotlivé řecké státy o zájmech ostatních městských států. Pro nedůvěřivost byly do peloponéské války zataženy všechny městské státy.

2.5 Melský dialog

Mélský dialog z roku 416 př. n. l, je jeden z nejzajímavějších částí v páté knize Thukydidova textu. Začíná tím, že athénští vyslanci připlouvají na ostrovní městský stát Melos, který byl po celou dobu války neutrální, neboť se nepřidal na žádnou stranu. I přes tento fakt vystoupili athénští vyslanci před Melským sněm a byli velmi pobouřeni, že nemohou přednést svůj návrh před jejich lidem. Melští na to odpovídají tím, že když athénští vyslanci připluli s armádou, tak si můžou domyslet, proč připlouvají. Proto se rozhodli, aby jejich návrh přednesli v uzavřené místnosti, aby nevyvolali paniku. Po těchto slovech se athénští vyslanci bez zdráhání pustí do svého projevu. Zdůvodňují to tím, že nepřijeli kvůli nějaké křivdě, právu, nebo nedořešeným věcem z Perských válek, ale přednést jasný návrh, aby se podmanili Athénám a nevzdorovali.

Dle Athén nemají Melští ani právo vzdorovat, protože jsou slabým městským státem a nemohou se rovnat Athénské moci: „*Žádáme, abyste vykonali to, co je podle správného názoru vašeho i našeho možné, protože jsme si jistí, že víte, že podle lidských úvah je právo uznáváno jen tenkrát, když jsou obě strany rovnocenné, kdežto kdo je mocný, dělá si, co může, a slabí ustoupí.*“ (Thukydides, 1977, str. 349)

Po tomto oznámení byli Melští v šoku. Bránili se tím, že nemají sebemenší důvod jim přikazovat taková ultimáta, neboť by spíše chtěli navázat přátelské vztahy. Athénští vyslanci odpovídají tím, že pro jejich bezpečnost by bylo lepší, kdyby byli nepřátelé, než přátelé, protože Melští jsou osadníci z Lakedaimónie, a tudíž se jim nedá věřit. Po vyslechnutí athénského ultimáta se Melští brání, že pokud na ně zaútočí, tak je přijde zachránit peloponéský spolek. Jakmile Athény napadnou jejich ostrov bezdůvodně, tak je to poškodí.

Athénští vyslanci namítají, že lakedaimónané neměli důvod je bránit. Spoléhalo na špatného spojence a dali jim čas na rozmyšlenou. Ti se okamžitě usnesli, že se Athénám nepodvolí. Po oznámení rozhodnutí Athénám začalo athénské vojsko okamžitě obléhat ostrov Melos, který dobylo, nechalo popravit všechny muže, ženy a děti prodali do otroctví. Na ostrov Melos byli vysláni athénští osadníci.

2.6 Debata o invazi na Sicílii, mezi Alkibiadem a Nikiem

Sedmnáctý rok války, a toto období, se dá považovat za začátek konce athénské moci. Během tohoto roku je v athénském sněmu probírána invaze na Sicílii.

Na sněmu vystoupili dva kandidáti. První byl Nikias, který poukazuje na fakt, že není moudré se plavit na Sicílii, když mají nepřítelů před branami ve formě peloponéského spolku. Přestože se sicilská města mohou zdát omezená, ve skutečnosti jsou silná a mají armádu, jejíž zásoby a Sicílii znají lépe než oni (Thukydidés, 1977, str. 364-367).

Po Nikiasovi vystoupil jeho odpůrce Alkibiadés, který zastával názor, že pokud dobudou Sicílii, všichni zbohatnou. Ze Sicílie by mohli expandovat do Itálie, kde díky velkým zásobám dřeva mohou stavět další lodě, které by sloužily pro expanzi do Kartága a Lakedaimónie (Thukydidés, 1977, str.367-371). *„Nejhorlivěji výpravu prosazoval Alkibiades, syn Kleiniův, neboť chtěl odporovat Nikiovi, se kterým se rozcházel v politických i jiných názorech a také proto, že ho ve své řeči napadl.*

Hlavně velmi silně toužil být stratégem a doufal, že dobude Sicílii i Kartágo a současně získá z toho osobní prospěch v podobě majetku, nebo slávy.“(Thukydidés, str. 367)

Alkibiadův projev měl velký vliv na athénský sněm, který se nakonec nechal strhnout snem o velké Athénské říši. Nikias se ještě jednou pokusil sněmu vyvrátit tuto myšlenku a snažil se poukázat, že tato invaze bude stát ohromné množství peněz, zásob a následně by museli více zatížit své spojence, kteří jim platí za ochranu.

I přes fakt, že Nikias poukázal na důležitou věc, jeho projev měl úplně opačný účinek, protože jeho myšlenku použili Alkibiadeovi přívrženci a poukázali na to, že se na výpravu budou muset velmi dobře připravit. Po vyslechnutí obou stran se nakonec Athénský sněm rozhodl schválit invazi na Sicílii a ihned započala velká příprava, na které se nešetřilo penězi, ani zdroji.

2.7 Spojenectví mezi Perskou říší a Peloponéským spolkem

Myšlenka, že by se některý řecký stát měl spojit s Perskou říší, byla pro Řeky nemyslitelná. To co Peršané napáchali během řecko-perské války bylo velmi šokující - vypálení Athén, masakr u Thermopyl. Tyto události zavinily, že Řekové nesnášeli Peršany. Díky jejich nenávisti se po řecko-perských válkách dohodly všechny řecké městské státy, že žádný stát neuzavře s Perskou říší jakoukoliv dohodu. Budou se jim stranit a městský stát, který by toto porušil, měl být přísně potrestán.

I přes tyto názory, které Řekové prosazovali, došlo ke změnám. Samotná Perská říše byla zděšena rychlostí, kterou Athény rostly. Jejich moc byla tak velká, že před začátkem peloponéské války zaútočily Athény na tehdejší Egypt, který byl pod vlivem Perské říše. Tato invaze byla neúspěšná a ukázalo to Peršanům, že Athény mají dost mocenské kapacity na to, aby mohly svoji říši rozšiřovat i mimo tehdejší Řecko. Hned po té, co začaly peloponéské války, Perská říše rozšířila diplomatické

vztahy se Spartou.

Již ve druhém roce války byli ze Sparty vysláni vyslanci do Perské říše s nabídkou, zda by se nechtěli přidat do války proti Athénám. Když to nebylo možné, tak zda by je mohli financovat tito vyslanci. Byli však zajati v Thrákii athénskými spojenci a následně zabiti (Thukydides, 1977:140).

Další pokus o vyjednávání spojení mezi Perskou říší a peloponéským spolkem přišla v sedmém roku války. Byla to vlastně náhoda. Athénský strateg Aristeidés připlul ke svým spojencům, aby vybral poplatky (Thukydides, 1977, str. 254). Během tohoto výběru zajme perského vyslance, který měl u sebe dopis pro lakedaimóny. V něm stálo, že perský král se dožaduje, aby se jasně vyjádřili, co po nich požadují. Když byl tento dopis poslán do Athén, dostali Athéňané strach, že by se Peršané mohli připojit do války. Proto do Persie pošlou vyslance, aby se tam domluvili a nespojili s lakedaimóny. Když ale athénský vyslanec dorazil, zjistil, že perský král, který tento dopis poslal, je již po smrti a proto se vrátil zpět do Řecka. Po nevydařené invazi na Sicílii, nabyli Peršané dojmu, že Athény již nejsou tou mocností, která je tehdy napadla. Proto když Athénští spojenci začali odpadat a posílat svoje vyslance do Lakedaimonie, aby se k nim přidali, tak i Peršané to zkusili s vyslanci, kteří jim nabízeli podporu v podobě zásob potravin (Thukydides, 1977, str. 480). Nakonec se v devatenáctém roce války rozhodli podepsat spojeneckou dohodu v níž se shodli, že řecká města, která patří Peršanům, nebudou nikdy dobývána peloponéským spolkem. Povedou válku s Athénami a ukončí ji pouze, pokud budou obě strany souhlasit.

3 THOMAS HOBBS

V této pasáži se budu věnovat Thomasu Hobbesovi, kde budu popisovat lidskou přirozenost, roli státu na lidskou přirozenost, v jakých myšlenkách se nechal inspirovat od Thukydidy, a jaký to na něj mělo vliv. Thomas Hobbes se konkrétně inspiroval v Thukydidově díle dvěma událostmi. První je kerkyrský masakr a druhý invaze na Sicílii.

Anglický filozof a spisovatel Thomas Hobbes byl první, kdo přeložil Thukydidův text (Cambell, 2021), který měl na Thomase Hobbese velký vliv v oblasti myšlenkových pochodů. Dle Richarda Schlattera: „*Historie peloponéské války zjevně pro Thomase Hobbese znamenala mnoho zásadních myšlenek v jeho pozdější politické filozofii*“ (Ribavič, 2022). Názor Petera Pounce je: „*Hobbesova podrobná četba Thukydidy mohla zasadit, možná v té době dokonce nepoznaná, semena konkrétních představ o povaze člověka a války, která by dosáhla plného ovoce v jeho politické teorii.*“ (Ribavič, 2022)

Již od roku 1985 si je realistická teorie tohoto vlivu vědoma (Ribavič,2022). Podle realistů je Thomas Hobbes inspirován Thukydidovým dílem v mnoha oblastech, ať už jde o lidskou přirozenost, roli státu, nebo jaký vliv má mocenské a válečné prostředí. Thomas Hobbes přeložil Thukydidovo dílo v roce 1629 (Hobbes, 2009), kdy během tohoto období probíhala třiceti léta válka, ve které Thomas Hobbes spatřil hrůzy války a viděl lidskou povahu v její nejpřirozenější podobě (Ribaverič, 2022) a to v podobě přežití. Tehdy již začal Thomas Hobbes tíhnout k Thukydidovu textu s nadějí, že pochopí, proč se tyto konflikty vůbec dějí a jaká je lidská podstata. Inspirace Thomase Hobbese ještě více posílila, když v tehdejší Anglii vypukla občanská válka, ve které stál Thomas Hobbes na straně rojalistů, což ovlivnilo jeho myšlenkové pochody až do jeho smrti. Thomas Hobbes viděl Thukydidy jako odporovatele demokratických režimů.

Díky tomu tíhl k absolutistickému monarchismu a požadoval, aby měl stát absolutní kontrolu nad svým územím a občany.

Po skončení anglické občanské války musel utéci do exilu, kde vydal v roce 1651 svojí nejznámější knihu *Leviathan* (Hobbes, 2009). „*Vždyť, umění vytváří onoho velkého LEVIATHANA zvaného společenství, nebo stát, jenž není nic než umělý člověk, byť větší a silnější, než člověk přirozený, k jehož ochraně a obraně byl zamýšlen.*“ (Hobbes, 2009, str. 11) V této knize popisuje Thomas Hobbes lidskou přirozenost v její čiré podobě a následně ukazuje, co se stane, pokud ji nahradíte společenskými normami a státem.

3.1 Lidská přirozenost podle Hobbese

Lidská přirozenost je dle Thomase Hobbese jedna z hlavních příčin toho, že lidé na sobě páchají násilné činy a skutky, ve které vidí anarchii, kterou je třeba ovládat. Lidská přirozenost je totiž stav, ve kterém se nachází každý člověk před tím, než je zařazen do společnosti. Tuto teorii Thomas Hobbes s Thukydidem sdílí ve svých dílech. Dle Thukydida byli „*staří Řekové barbari a jejich nejodvážnější vůdci se mezi sebou okrádali, kvůli svému zisku a obživě pro slabé. Napadali a plenili obce bez hradeb a dostatek lidí na obranu. Tato doba ještě nepřinášela pocit hanby, spíše z ní plynulo i trochu slávy.*“ (Thukydides, 1977, str. 23-24)

Jak Thomas Hobbes, tak Thukydides popisují, že lidé jsou hnáni především třemi pocity: strachem, ctí/pýchou a vlastním zájmem/ziskem (Slomp, 1990), které představují nejzákladnější lidské rysy. Ale z jakého důvodu to tak je? Dle Thomase Hobbese jsou si všichni lidé rovni. Tím myslí to, že lidé po silové a inteligentní stránce začínají bez výjimky stejně. Dále poukazuje také na fakt, že nezáleží na tom, zda je člověk chytřejší, nebo silnější, protože tyto vlastnosti mu neposkytují výhodu na nárokování určité věci, ba naopak, oba mají stejnou šanci dosáhnout svého cíle. Díky této rovnosti panuje mezi lidmi nedůvěra „*z rovností pochází nedůvěra.*“ (Hobbes, 2009, str. 87) Pokud dva lidé touží po jedné a té samé věci, a

ani jeden ji nemůže získat, začíná mezi nimi konflikt. Stávají se z nich nepřátelé.

Oba jedinci se budou chtít navzájem podrobit, nebo zničit. Díky této vzájemné nedůvěře, vzniká pro člověka situace, kdy si musí, zajistil vlastní bezpečnost a připravit se na to ji hájit „*silou, nebo lstí ovládnout všechny lidi, které ovládnout může, dokud neuvidí nějakou jinou moc, která by byla natolik velká, aby ho ohrozila.*“ (Hobbes, 2009, str. 88)

Ve společnosti se ale nachází také osoby, které si nechtějí zajistit jenom svoji bezpečnost, ale zvýšit svoji moc dobýváním. Pokud by zůstali v rozsahu pouze zabezpečit sebe a nezvýšit svoji moc, mohl by přijít někdo s větší mocí a sebrat mu tu jeho. „*Lidé nepůsobí žádnou libost, ale naopak hodně žalu pobýváním ve společnosti, neexistuje-li moc schopná je všechny zastrašit.*“ (Hobbes, 2009, str. 88)

Thomas Hobbes nachází v povaze lidí tři hlavní příčiny sporů: „*Za prvé soupeření, za druhé nedůvěru a za třetí touhu po slávě.*“ (Hobbes, 2009, str. 88) Dle Thomase Hobbese soupeření vzniká, když jednotlivec napadne jednotlivce. Tak to dělá vždy jen kvůli zisku, nedůvěřivosti, aby si zajistili bezpečnost a touhu po slávě, která mu zajistí pověst. Tyto tři lidské pocity můžeme najít i v Thukydidově díle, specificky v pasáži, ve které popisuje kerkyrský masakr, ve kterém se občané jednoho města masakrovali mezi sebou. Aby se zabránilo vyjít na povrch lidské přirozenosti, jsou zapotřebí mít politické režimy, které by lidi udržovaly na uzdě. Protože pokud lidé nemají nad sebou společnou moc, která by je udržela v bezpečí, tak se lidé nacházejí ve „*válce každého, proti každému.*“ (Hobbes, 2009, str. 89)

Ve válce není jenom důležité bojovat, ale také záleží na období, kdy se bojuje. Je to především díky tomu, že pokud se v období, kdy jsou jedinci připraveni a jsou odhodláni jít od války, tak to činí konflikt prakticky nevyhnutelný a k tomu se počítá, že by konflikt mohl být na dlouhou dobu. Dle realistů se nejdokonalejší popis konfliktu každého, proti každému, nachází v třinácté kapitole Leviathana: „*Tudíž vše, co je důsledkem válečné doby, kdy je každý nepřítel každého, rovněž platí pro*

dobu, kdy lidé žijí bez jakékoliv jistoty, než té, kterou jim skýtá jejich vlastní síla a intervence. V takové době není místo pro píli, lodní dopravu, prostorné budovy, umění, společnost, a což je ze všeho nejhorší, je tu neustálý strach a nebezpečí z násilné smrti.“ (Hobbes, 2009, str. 89).

Jedna z dalších hlavních důsledků války každého proti každému je, že v ní neexistují slova, jako spravedlnost a nespravedlnost. Tyto pojmy zde nemají místo z důvodu, že kde není „obecná moc, není zákon, a kde není zákon, není nespravedlnost.“(Hobbes, 2009, str. 90). „*Násilí a lest jsou ve válce dvě kardinální ctnosti.*“ (Hobbes, 2009, str. 90) Slova jako „*spravedlnost nepatří k mohutnostem, ani těla, ani mysli.*“ (Hobbes, 2009:90). Jsou to totiž pravidla, která se vztahují k lidem ve společnosti. Také vlastnictví nepatří do lidské přirozenosti, protože slova moje, nebo tvoje nemají význam - „*nýbrž každému patří jen to, co může získat a udržet si to.*“ (Hobbes, 2009, str. 90). Toto je lidská podstata podle Thomase Hobbesa, který sám také tvrdí, že lidé se válce mohou vyhnout, jsou-li motivováni především strachem ze smrti. Většinou člověk nechce zemřít pro věc, kterou by mohl za čas získat svojí píli. Spor by také mohla vyřešit určitá forma dohody. I když nám Thomas Hobbes přináší řešení ve formě strachu, který by měl zabránit konfliktu, Thukydidés nám dle realistů ukazuje pravý opak. Dle Thukydidy jsou lidé motivováni strachem převážně o své bezpečí, ale pokud jim je zajištěna bezpečnost, tak strach nezmizí. Lidé jsou inteligentní tvorové a jsou si vědomi toho, že jednou zemřou. Tento strach ze smrti je nutí k tomu, aby dělali velké skutky, a těmito skutky si přejí své jméno zapsat do historie a stát se prakticky nesmrtelným (Ahrens Dorf, 2000).

3.2 Tři lidské pocity, z kterých se lidé nechávají unést

Strach, je jedna z hlavních příčin toho, proč lidé na sobě páchali násilí (Slomp,1990). Dle Thomase Hobbesa lidé mají strach, že je něco ohrožuje, nebo že jim někdo chce ublížit a že má většina lidí strach z toho, co je může ohrozit do budoucnosti. Co je ale vůbec strach? Je to „*averze spjatá s očekáváním, že nám předmět ublíží.*“ (Hobbes, 2009: 41)

Proto se lidé chtějí zbavit strachu o život tím, že zvýší svoji bezpečnost, ať už kapacitně, nebo mocensky. Pokud by došlo na nejhorší a člověk by zabil někoho jen kvůli tomu, že se ho bojí, tak to dle Thomase Hobbesa, není stejné, jako když ho zabije kvůli cti, nebo zisku. V případě že člověk zabije druhého ze strachu, učinil tak, protože chtěl být nechán na pokoji. Toto jednání je omluvitelné a nemusí vést ke konfliktu. Samotné vlastnosti strachu můžeme najít právě i v Thukydidově díle. Thomas Hobbes i Thukydidés považují strach motivovaný především „*nejistotou, což vede k očekávání a ovlivňuje lidský úsudek, buď prospěšným, nebo nepříznivým způsobem, v závislosti na časovém horizontu, přidělují roli strachu základním kamenem politického řádu.*“ (Hobbes, 2009: 50)

Za zmínku rozhodně stojí sjezd lakedaimoňského sněmu ve Spartě, kde je právě zmíněno od Thukydidy, že peloponéský spolek vyhlásil válku Athénám převážně kvůli strachu z jejich moci. Toto ale nebyl jediný příklad, který by podporoval Thomase Hobbesa fascinací strachu. Periklés také hovoří o tom, že pokud nebudou mít athénští občané a vojáci vůli bojovat, tak mohou přijít o svůj styl života, svoji svobodu.

Čest a pýcha jsou vlastnosti, které lze najít u obou autorů, jako druhé emoce, kterými se lidé nechávají unést (Slomp,1990). Podle Thomase Hobbesa by lidé měli být čestní, ctižádostiví, ale neměli by se honit za ctižádostí. Pokud ano, tak mohou využívat své moci k vlastnímu prospěchu, aby získali ještě více slávy a uznání. Dále zmiňuje, že pokud se člověk bude honit za ctí, mohl by se stát pyšným. Pakliže se

stane pyšným, bude chtít politickou moc nad ostatními, „což vystavuje člověka hněvu, jehož přemírou je šílenství, kterému se říká zuřivost a zběsilost. A tak se stává, že nadměrná touha po pomstě, stane-li se návykem, poškozují orgány a mění se v zuřivost: v zuřivosti se mění nadměrná láska spojená se žárlivostí, přehnané mínění o sobě samém, pro božské vnuknutí, moudrost, učenost, krásu a podobně se stává roztěkaností a vrtkavostí: tyto pocity jsou spojeny se závistí, mění se v zuřivost.“ (Hobbes, 2009: 54)

Jak již bylo nastíněno v kapitole o strachu, pokud by člověk došel do bodu, kdy by zabil druhého jedince ze strachu, tak je to omluvitelné chování a nemusí to vést ke konfliktu. To však neplatí, pokud by člověk zabil kvůli touze se stát více slavným. „Protože při hledání cti od ostatních požadujete, aby vás ostatní lidské bytosti, které jsou stejně sebe kladné jako vy, ctily více než samy sebe.“ (Hobbes, 2009, str. 52).

Thukydidés ve své knize popsal mnoho athénských státníků, jako Kleóna, Alkibiadésa, kteří se nechali zlákat touhou po větší cti a slávě. Právě díky těmto touhám byly nakonec Athény zničeny. Asi nejznámější příklad z Thukydidova díla je hlasování o invazi na Sicílii. Zde je příkladem Alkibiadésova touha po větší slávě a po získání většího majetku. Proto Alkibiadés hlasoval pro invazi na Sicílii i přes fakt, že Nikias varoval athénský sněm, že mají nepřítel před branami ve formě peloponéského spolku.

Zisk a vlastní zájem - Thomas Hobbes rozlišuje dva druhy vlastního zájmu a to na soukromý a společný (Slomp, 1990). Například Douglas Campbell, který poznamenal že „V Leviathanovi Thomas Hobbes předvídá, že obecné dobro, může být v rozporu se soukromým. Mezi včelami není žádný konflikt, protože není rozdíl mezi společným a soukromým dobrem“ (Campbell, neuvedeno). Naproti tomu se člověk dívá pouze na to, co mají ostatní a porovnává to se svým majetkem. Díky tomuto porovnávání často u lidí vzniká žárlivost a touha získat stejnou věc.

Příkladů v Thukydidově díle je mnoho. Například pokud by nějaký stát, klidně

Athény, mohl nabýt pocitu, že může dobýt nějaký slabší stát, například Sicílii a pro obě strany by to mělo profit, tak se může vstoupit do války. Další můžeme zmínit Melský dialog, během kterého Athény nechaly vyhladovět město Melos, nikoliv kvůli tomu, že by je nějak ohrožovalo, ale jen z principu, že mohly. Protože, pokud by toto město získaly, zvýšilo by to jejich efektivitu ovládnout moře, okolo Řecka. Tento lidský faktor se bere jako poslední z důvodu, že chuť po zisku nikdy nemůže překonat strach z nebezpečí, nebo ambici něčeho dosáhnout.

3.3 Stát zabraňuje lidské přirozenosti

V předchozí kapitole jsem poukázal na to, že lidská podstata je násilná a dá se jí zabránit jen malými věcmi. Sám Thomas Hobbes uznává, že úmluvy nejsou dostatečně silné k tomu, aby zabránily lidské přirozenosti vystoupit na povrch a nechat se ovládnout samotnou podstatou přežití. V tomto případě ve formě centralizování veškeré dostupné moci a prostředku do jednoho bodu, *„jediný způsob jak ochránit lidi před vpádem cizinců, a před bezprávím je svěřit veškerou jejich moc a sílu jednomu člověku, nebo jednomu shromáždění.“* (Hobbes, 2009, str. 120) Protože pokud dokáže centralizovaný objekt zajistit lidem bezpečí a jistoty, není zapotřebí, aby se lidé navzájem zabíjeli. Díky centralizování moci vznikají státy. Právě stát má za cíl zabránit lidské přirozenosti se dostat na povrch.

Samotné státy mají také svoje režimy a zvyklosti. Thomas Hobbes popisuje, že na světě jsou tři typy politických režimů: *„Jeli představitelem pouze jeden člověk, je tento stát monarchie, je-li jím shromáždění všech, kteří se mohou scházet, je to demokracie neboli lidový stát, jestliže shromáždění pozůstává jenom z některých, říká se tomu státu aristokracie.“* (Hobbes, 2009, str. 129) Jiné druhy státu nejsou možné. Podle Thomase Hobbesa veškerou suverénní moc, může držet pouze buď, jeden člověk, více lidí, nebo všichni lidé, člověk nebo uskupení lidí, kteří získají suverénní moc. Jsou následně bráni jako autorita, které se podřizují všichni lidé ve

státě. Musí uposlechnout všechny příkazy, které přicházejí od suveréna, které jim nařídí. Na oplátku musí suverén zajistit lidem bezpečnost. Stát může dosáhnout suverénní moci dvěma způsoby:

1. Přírozenou silou, jako když někdo přiměje svá dítka k tomu, aby se oni a jejich potomci podřídili jeho vládě, jelikož, odmítnou-li to, může je zničit, nebo když někdo válkou podrobí nepřátele své vůli a za této podmínky jim daruje život (Hobbes, 2009, str. 121).

2. Pokud se lidé navzájem dohodnou, že se dobrovolně podrobí nějakému člověku, nebo shromáždění lidí ve víře, že je ochrání před všemi ostatními (Hobbes, 2009, str. 121).

Thomas Hobbes také poukazuje na fakt, že člověk, který se nachází blízko samotné moci, by měl být člověk, který bude zájmy státu hájit, nad ty své. Zdůrazňuje to proto, že nachází chyby i v systému státu, kterému se může podařit omezit vliv lidské přirozenosti na lidi, avšak její tři základní principi si přebírá stát od lidí. Thomas Hobbes to myslí tak, že když je lidem zajištěna bezpečnost, tak přichází o první zmíněnou lidskou přirozenost a to je strach. Pokud lidé nemají strach z toho, že by jim mohl někdo ublížit, začínají dávat do popředí zbylé dvě lidské přirozenosti, a to čest a vlastní zájem. Na těchto dvou lidských vlastnostech by nebylo nic špatného, avšak jak již Thomas Hobbes zmiňuje: „*Uvážíme-li totiž že každý člověk, přirozeně usiluje o svůj vlastní prospěch a o své povýšení, není to poručnictví nýbrž zrada, ve všech třech režimech dochází krivalitě o to, kdo bude mít větší moc, protože právě větší touha po moci a uznání mění lidskou povahu, lidé kteří se drží u moci a manipulují s ní by měli být čestní, a měli by jít příkladem ostatním lidem, ale jelikož mezi jednolitými lidmi probíhá ve státě soutěživost, lidé se stávají pyšnými a začínají upřednostňovat vlastní zájmy před těmi ostatními*“ (Hobbes, 2009: 136), Thomas Hobbes také zdůrazňuje to že pokud se nějaký člověk, který je u moci stane „populárním mužem.“ (Hobbbbe, 2009, str. 230)

Populární muž má totiž moc ovládat určitou část lidí ve státě. Podle Hobbese je taková oblíbenost škodlivá státu. „*Také oblíbenost mocného poddaného je nebezpečnou chorobou, není-li stát zcela jist jeho věrností.*“ (Hobbes, 2009, str. 230) Tyto nejistoty dle Thomase Hobbese jsou spíše viděny u demokratických režimů a dle Thomase Hobbese se populární muži dopouští „*otevřené rebelie,*“ (Hobbes, 2009, str. 230) která ohrožuje moc státu nad kontrolou jejího obyvatelstva.

V Thukydidově díle můžeme najít podobné názory. Již v tehdejší antické Řecku existovaly jenom dva politické režimy, monarchie a oligarchie. Tyto režimy se vyskytovaly v peloponéském spolku a právě Athény přivedly třetí politický režim a to je demokracie. Thukydides popisuje, že než se jednotlivé řecké městské státy zformovaly, „*nosili všichni Řekové zbraně.*“ (Thukydides, 1977, str. 24) celkově v Řecku nebylo bezpečno. Když se ale zformovaly, tak se lidská přirozenost potlačila a strach ze smrti se upozadil. V Thukydidově díle můžeme vidět také dva příklady populárních mužů. Jeden byl Periklés, který si získal důvěru všech Athéňanů a nikdo se ho nesnažil sesadit, druhý byl Alkibiades, hlasující pro invazi na Sicílii, aby si zajistil ještě větší slávu. Byl oblíbený u lidí, ale v Athénském sněmu nebyl příliš populární. Pro jeho popularitu se ho mnoho Athéňanů bálo a snažilo se ho odstavit od moci, nebo ho zabít.

4 KENNETH WALTZ

V této pasáži se budu věnovat Kennethu Waltzovi. Jako první budu popisovat v jakých oblastech se inspiroval od Thukydidese a Thomase Hobbesa. Následně budu popisovat první a druhý obraz, který je velmi tematicky podobný Thomasu Hobbesovi. Dále budu popisovat třetí obraz, v němž se Kenneth Waltz inspiroval od Thukydidy, kde se na něj často odkazoval. Na závěr této kapitoly se budu věnovat tomu, proč začala debata mezi klasickými realisty a neorealisty, co pro jednotlivé realistické teorie znamená Thukydidés a co si z něho berou. Kenneth Waltz se od Thukydidy inspiroval převážně ve třech pasážích, a to v kerkyrském masakru, uzavření spojenečství mezi Peršany a peloponéským spolkem a Periklovými proslovy.

Kenneth Waltz je americkým politologem 20. století. Je znám především proto, že vytvořil v 70. letech nové realistické odvětví, neorealismus (Kratochvíl-Drulák, 2009, str. 205). Na popud behavioristů, kteří kritizovali teorie klasického realismu, měl za cíl tento nový druh neorealismu zvědečtit realistickou teorií. Toto rozdělení realistů nemělo jenom velký vliv na samotné realisty, ale také na Thukydidy, který se od té doby stal kontroverzní osobou realistické teorie.

V čem se ale inspiroval Kenneth Waltz od Thukydidy? K Thukydidovi se hlásí jako člověk, který se s ním ztotožňoval v oblasti anarchie, rovnováhy moci a reál-politiky. Tyto pojmy popisuje Kenneth Waltz ve své knize *Man, the state and war*, kde popisuje jeho teorii o třech obrazech. Tyto tři obrazy mají lokalizovat zdroj chování u lidí, státu a mezinárodního systému. Waltzovu inspiraci můžeme vidět v prvních dvou případech, kterou si vzal od anglického spisovatele Thomase Hobbesa. Kenneth Waltz, stejně jako Thomas Hobbes, jako první popisují lidskou přirozenost a následně to, jakou důležitou roli hraje stát (Polansky, 2016). To co ale Kennetha Waltze odlišuje od Thomase Hobbesa, je jeho popis třetího obrazu, který se nazývá Mezinárodní konflikt a mezinárodní anarchie. V této kapitole popisuje, jak jsou na

tom státy v mezinárodním prostředí. Dle Kennetha Waltze „*je mnoho suverénních států, mezi nimiž není vynutitelný žádný právní systém a kde každý stát prosazuje své křivdy, nebo ambice podle diktátu vlastního rozumu, nebo touze po konfliktu a tyto pocity občas vedou ke konfliktu.*“ (Waltz, 1959, str. 159) V tu chvíli, kdy se státy dostanou do tohoto bodu, musí se začít spoléhat na svoje prostředky a začít připravovat veškerou dostupnou moc k tomu, aby z tohoto výsledku vyšli jako vítězové.

4.1 První obraz

Kenneth Waltz se v této kapitole věnuje lidskému chování a začíná tím, že popisuje příčinu válek. „*Podle prvního obrazu mezinárodních vztahů, lze nalézt nejdůležitější místo války v povaze a chování člověka.*“ (Waltze, 2001, str. 16). Tím poukazuje na fakt, že se i lidé mohou vyjádřit k vyhlášení války. Války vznikají ze sobeckých záměrů, agresivních impulzů, nebo z hlouposti. Pokud jsou tyto pocity jeden z hlavních důvodů války, musí dojít k takzvanému „*osvícení, nebo psychicko-sociálnímu přizpůsobení*“ (Waltz, 2001, str. 16) společnosti. Sám Kenneth Waltz popisuje, že lidskou přirozeností se zabývalo mnoho vědců po celá staletí od „*Konfuciuse až do dnešní doby.*“ (Waltz, 2001, str. 16)

Jeden z dalších důvodů, proč války vznikají, jsou díky politickým vůdcům, protože lidé většinou v ně věří. Pokud by zneužili jejich důvěru ve svůj prospěch, mohli by je zatáhnout do války, nebo sporu, ze kterého by těžili jenom političtí vůdci. Kenneth Waltz uvádí ve své knize i názory jiných autorů. William James, který zastává názor, že „*válka má kořeny v bojové povaze člověka, tato bojovnost je produktem staleté tradice.*“ (Waltze, 2001, str. 17) Tato tradice se nedá změnit, ani vyloučit, je to přirozená vlastnost člověka, kterou lze ale potlačit. Podle Williama Jamese, lidé musí vykonávat těžkou práci: „*Těžba uhlí, obsluha lodí, stavění mrakodrapů.*“ (Waltze, 2001:17). Zpráva, kterou nám tyto návrhy dávají je taková, že k dosažení míru ve světě, je třeba změnit lidi, především po intelektuální a

sociální stránce.

Kenneth Waltz rozděluje lidi do dvou skupin, k optimistům a pesimistům. Optimisté podle Kennetha Waltze, věří, že mohou změnit opakovaný cyklus válek tím, že budou více prosazovat politiku rovnováhy sil. Naproti tomu pesimisté také prosazují politiku rovnováhy sil, ale z historie vidí, že lidská podstata je nenapravitelná a nevěří, že by války měly přestat.

Podle Reinholda Niebuha, lidé přehlížejí jeden faktor: „*Potenciál zla je ve všech lidských činech.*“ (Waltz, 2001, str. 21) Tím myslí, že lidé jsou kreativní tvorové, „*kteří rozšiřují svoji kontrolu nad přírodou.*“ (Waltze, 2001, str. 21) Vymýšlejí nové nástroje, které použijí pro zjednodušení svého života. Tyto nástroje, ale také může člověk využít ve svůj prospěch a může si také těmito nástroji podrobit, nebo zničit druhé lidi. Člověk také může ze svého vlastního zájmu rozvíjet „*ekonomické i politické teorie, které se pokouší vydat za univerzální systémy.*“ (Waltz, 2001, str. 21) Vždy však bude univerzálním sídlem, sám člověk a „*kvalitu tohoto zla, lze identifikovat jako pýchu.*“ (Waltz, 2001, str. 21)

Většina autorů popisuje, že viníkem války je lidská zkaženost. V tomto případě ale nesouhlasí svatý Augustýn, protože hlavním viníkem války jsou vždy muži: „*Muži nenechávají vést příkazy čistého rozumu, ale spíše svými vášněmi.*“ (Waltz, 2001, str. 24) Právě ona vášně působí války. Mužské pokolení totiž místo pomoci si volí chování, které je vzájemně destruktivní, protože každý muž se snaží být (první mezi lidmi) více hrdý na škodu, kterou nepáchá jiným, než pro dobro, které kdy mohl vykonat pro ostatní.

Přes všechny názory, které zde jsou zmíněny se Kenneth Waltz na konci kapitoly o lidském chování vyjádřil takto: „*Zlo lidí nebo jejich nevhodné chování vede k válce.*“ (Waltz, 2001, str. 39) Hlavní cíl pesimistů je mír, ale mír se jeví jakožto „*utopistická myšlenka*“ (Waltz, 2001, str. 39). Pesimisté nevěří na změnu člověka, ale někteří předpokládají, dle Kennetha Waltze, že se člověk může polepšit a stát se

dobrým, díky čemuž by to mohlo přinést trvalý mír. Tato teorie má ale jeden háček. Co vlastně znamená ono slovo, dobrý? „*Lidé, kteří jsou dobrými, spontánně jednají v dokonalé harmonii mezi sebou.*“ (Waltz, 2001, str. 39)

Ale i přes tento fakt si pesimisté a optimisté všímají tři věci ke konfliktu: „*1) všimli si konfliktu, 2) položili si otázku, proč ke konfliktu dochází.*“ (Waltz, 2001, str. 39) Svalili vinu na jeden, nebo malý počet rysů chování. Optimisté a pesimisté, ale selhali v prosazení své vize. „*Optimisté prosazují naivitu v politice, která kazí jejich úsilí o vybudování nového a lepšího světa.*“ (Waltz, 2001, str. 39) Oproti tomu pesimisté „*rozebrali vzdušné zámky optimismu, ale měli menší úspěch ve snaze vybudovat svojí teorii, která by byla provozu schopná.*“ (Waltz, 2001:39) Dle Kennetha Waltze by se měly obě teorie spojit do jedné a zlé vlastnosti člověka by měli být akceptovány. Zároveň by se také nemělo zapomínat, že lidská přirozenost může být potlačena společenskými normami.

První obraz je dost inspirovaný Hobbesem, tuto inspiraci můžeme najít v pasáži kde Kenneth Waltz mluví o sobeckém zájmu. Thomas Hobbes ve své knize Leviatan nepoužívá výraz sobecký zájem, místo něho používá vlastní zájem, v němž popisuje, že lidé mohou být sobečtí a mohou chtít získat více majetku nebo slávy pro sebe. Thomas Hobbes se v této oblasti inspiroval od Thukydidy, přesněji v pasáži, kde se rozhoduje o invazi na Sicílii. Lidská zkaženost se dá také najít v jeho textu, kde ji nepopisuje, jako lidskou zkaženost ale jako lidskou přirozenost, která je od základu násilná a nepředvídatelná. V této pasáži se inspiroval od Thukydidy, přesněji v části, kde popisuje kerkyrský masakr.

4.2 Druhý obraz

Kenneth Waltz se v této kapitole věnuje uspořádáním státu a začíná tím, že se odkazuje na první obraz. „*První obraz nevyklučoval vliv státu, ale role státu byla představena, jako úvaha méně důležitá než, kterou je třeba vysvětlit z hlediska lidského chování.*“ (Waltz, 2001, str. 80) Můžeme říci, že „*stát jedná, když lidi myslí,*

že jednají lidé v něm.“ (Waltz, 2001, str. 80) Dle Kennetha Waltze byl popis prvního obrazu je „obsah.“ (Waltz, 2001, str. 80) Stát je „nádobu,“ (Waltz, 2001, str. 80) která tento obsah má udržet pospolu. Podle něj je lidská přirozenost jeden z důvodů konfliktu, ale není jediný a i samotný stát může být příčinou války. Dále uvádí, že je mnoho důvodů, proč by státy chtěly vstoupit do války. Jeden z nich je, že „války nejčastěji podporují vnitřní jednotu, a že stát, který má vnitřní nepokoje, nebo je na pokraji občanské války, může náhodný útok přinést vnitřní mír.“ (Waltz, 2001, str. 81)

Tento názor sdílí i Bodin, který říká: „Nejlepší způsob jak zachovat stát a zaručit jej proti povstání, vzpouře a občanské válce, je udržovat poddané ve vzájemném přátelství a za tímto účelem najít nepřítel proti komu mohou udělat společnou věc.“ (Waltz, 2001, str. 81) Bodin má ke svým teoriím i důkazy, jako například Římskou říši, „Římané nenašli lepší recept na občanskou válku, jeden jistější ve svých účincích, než postavit se nepříteli občanům.“ (Waltz, 2001, str. 81) Další je výpověď vlivného ruského vojenského důstojníka Michaila Skobeleva, podle kterého byla „Ruská monarchie v 19. století odsouzena k zániku, pokud nedokáže vyprodukovat velkou armádu, která by měla úspěchy v zahraničí.“ (Waltz, 2001, str. 82)

Jeden z důsledků, proč vznikají občanské války, je kvůli špatnému typu vlády. Kenneth Waltz to v tomhle případě myslí tak, že vláda by mohla vydat zákon, který by omezil její působení. „To udělala za účelem ochrany předepsaných práv, jejich občanů, působí jako překážky při vytváření a provádění zahraniční politiky.“ (Waltz, 2001, str. 82) Kenneth Waltz jako poslední příklad uvádí, proč vznikají války. Tou geografickou, nebo ekonomickou deprivací myslí, že představitelé států mohou tvrdit, že jejich země nedosáhly svých „přirozených hranic.“ (Waltz, 2001, str. 83). Podle jeho teorie k dosažení takových hranic je pro stát důležité a dokonce se může použít i slovo oprávněné, ne-li nezbytné, zahájit válku, aby mohl stát zajistit svoji bezpečnost.

Ve druhém obraze se dá také nalézt inspirace od Hobbese. Kenneth Waltz. V této pasáži popisuje, že lidská přirozenost je jeden z hlavních důvodů vypuknutí války, ale není to jediný důvod. Stát může vyhlásit válku, protože od lidí převezme onu lidskou přirozenost, která je násilná. Toto popisuje i Thomas Hobbes ve své knize Leviatan, ve které varuje před státy, které se nechávají pohltit lidskou přirozeností a vyhlašují války. Také text od Davida Polanskyho ukazuje, že se Kenneth Waltz inspiroval od Thomase Hobbes v oblasti státu: „*Ve skutečnosti se Waltzův ideální stát zdá být pozoruhodně podobný ideálu jiného normativního politického myslitele: Thomase Hobbesa.*“ (Polansky, 2016)

4.3 Třetí obraz

Kenneth Waltz se v této kapitole věnuje mezinárodní anarchii. Začíná tím, že v mezinárodním systému „*je mnoho suverénních států, mezi nimiž není vynutitelný žádný právní systém, kde každý stát posuzuje své křivdy a ambice podle diktátu vlastního rozumu, nebo přání, nutně dojde ke konfliktu, který někdy vede k válce.*“ (Waltz, 2001, str. 159) Aby státy dosáhly dobrého výsledku z nadcházejícího konfliktu, musí se spolehnout pouze na své vlastní prostředky. Ve třetím obraze se odkazuje na Thukydidovo dílo, když cituje Thukydidovu slavnou větu: „*Růst athénské moci, který děsil lakedaimoňany a donutil je k válce.*“ (Waltz, 2001, str. 159)

Podle Kennetha Waltze, v anarchii neexistuje automatická harmonie. Tato tvrzení má opodstatnění ve třech předchozích tvrzení, které ve své knize *Man, the state and war* zmiňuje. Jako první příklad uvádí: „*Stát použije sílu k dosažení svých cílů, pokud si po zhodnocení vyhlídek na úspěch váží více než mírových radostí.*“ (Waltz, 2001, str. 160) Za druhé uvádí, že každý stát je konečným soudcem svých vlastních rozhodnutí, a toto svoje rozhodnutí může kdykoliv přetvořit v realizaci svých politických cílů. Jako za třetí uvádí, že každý stát může kdykoliv použít svoji sílu a že státy se musí neustále připravovat na útok, který by mohl přijít. Pokud toho státy

nejdou schopny, musí čelit vlastní slabosti a díky této slabosti jsou ponechávány na pospas silnějším státům. Dle Kennetha Waltze, jsou tyto tři příklady, součástí přírody.

Dále je porozumění člověka, státu a státního systému tak zásadní v mezinárodním systému, že se málokdy stane, že by nějaký analytik, který se soustředí na jeden konkrétní obraz, zcela přehlížel zbylé dva obrazy. Přes tento fakt varuje: „*Důraz na jeden obraz, může zkreslit interpretaci ostatních obrazů.*“ (Waltz, 2001, str. 160) Kenneth Waltz uvádí, že není neobvyklé narazit na analytiku, kteří mají sklony vidět svět z hlediska prvního, nebo druhého obrazu. Tito analytici, kteří se specializují pouze jenom na jeden druh obrazu, mají často záslusk uvádět argumenty typu: „*Zbraně neprodí válku, ale bezpečnost a možná i mír.*“ (Waltz, 2001, str. 160) Tyto argumenty jsou v povaze nečestné a mají za cíl „*zakrýt zájmy politiků, výrobců zbraní a dalších poctivých iluzí.*“ (Waltz, 2001, str. 160) Jsou především nejvíce podporovány vlastenci, kteří se až příliš zajímají o bezpečnost svých zemí. Podle Cobela se tato situace dá vyřešit, pokud budou státy zbrojit a svoje zbrojení navyšovat, státy okolo něho udělají to stejné. Pokud ale budou toto dělat všechny státy na světě, nebude v bezpečí ani jeden. Proto Cobel navrhuje, že pokud by všechny státy současně „*zredukoval řekněme o 50 procent,*“ (Waltz, 2001, str. 161) nebyl by žádný stát ohrožen. Tato idealistická praxe by tedy měla podle Kennetha Waltze znamenat, že pokud bude jeden stát odzbrojovat sám sebe, měly by se i ostatní státy také odzbrojovat. Tento idealismus má ale podle Kennetha Waltze velkou slabinu ve formě vlastního zájmu všech států a odůvodňuje, proč se tato idealistická myšlenka zdá špatná. Citoval Barucha Spinozu, který vytlačuje vášně, rozum a důsledkem toho „*lidé, kteří by z vlastního zájmu měli vzájemně spolupracovat v dokonalé harmonii, se donekonečna zapojují do hádek a fyzického násilí.*“ (Waltz, 2001, str 162) Násilí k člověku patří a ona vadnost člověka je příčinou konfliktu.

Ve třetím obraze se Kenneth Waltz inspiroval od Thukydida už jen samotným faktem, že se na jeho dílo přímo odkazuje. To činí jeho inspiraci více důvěryhodnou.

Od Thukydidy se také inspiruje v oblasti anarchie, která se dá najít ve dvou událostech. První je sjezd lakedaimónských spojenců ve Spartě a druhým je kerkyrský masakr. Kenneth Waltz ve své knize *Man, state the war* popisuje anarchii jako stav, ve kterém se nacházejí všechny státy. Jelikož neexistuje žádná autorita, která by jim zajistila suverenitu, jsou státy nuceny zbrojit, což vyvolává válku a ještě větší chaos. Thukydidy ve své knize popisuje stejné věci. V příkladě kerkyrského masakru popisoval stav, ve kterém se antické Řecko nacházelo. V peloponéských válkách probíhalo mnoho strašných věcí. Díky tomuto faktu začaly neutrální státy zbrojit a začaly se obávat o jejich existenci, což zapříčinilo to, že nakonec také vstoupily do peloponéské války.

4.4 Spor mezi klasickými realisty a neorealisty o Thukydidy

Thukydidy je realista, na tom se shodnou obě realistické teorie (Bedford-Workman, 2001). Tady ale shoda obou teorií končí. Je to díky tomu, že jak klasičtí, tak noví realisti si Thukydidovo dílo přetvářejí k obrazu svému a často prohlašují, že právě Thukydidy pomohl vytvořit jejich teorie. Americký politolog a teoretik mezinárodních vztahů Roben Owen Keohane dokázal přibližně popsat, co si jednotlivé realistické teorie berou z Thukydidova díla.

Pokud jde o klasické realisty, ty si od Thukydidy berou toto: „(1) státy (nebo městské státy) jsou klíčovými jednotkami akce; (2) usilují o moc, buď jako o cíl samotný, nebo jako o prostředek k dosažení jiných cílů; a (3) chovají se takovým způsobem, který je z velké části racionální a tudíž pochopitelný pro vnější pozorovatele v racionálních termínech. Pozorování lidské přirozenosti tvořilo filozofický základ klasického realismu.“ (Johnson Gagby, 1994) Naproti tomu neorealisté „opouští klasický realismus využívají lidskou přirozenost jako vysvětlení inherentně konfliktní povahy mezinárodních vztahů a namísto toho se zaměřují výhradně na mezinárodní anarchii k vysvětlení chování států.“ (Johnson Gagby, 1994) Podle Roberta Gilpina Thukydidy „si zachovává více klasický realistický důraz na lidskou povahu jako

příčinu státního chování a konfliktu.“(Johnson Gagby, 1994) Robert Gilpin i Kenneth Waltz díky těmto faktům řadí spíše Thukydidu ke klasickým realistům.

Americký politolog Robert Gilpin ještě více rozšířil myšlenku, co pro neorealisty znamená Thukydidovo dílo. *„Pro neorealisty spočívá hlavní a trvalý přínos Peloponéské války v jejím vědeckém charakteru, Robert Gilpin proto tvrdí, že Thukydid je "prvním vědeckým studiem mezinárodní politik.“* (Garst, 1989). Toto přijímání jen určitých myšlenek má za následek, že jednotlivé realistické teorie odmítají myšlenky druhých a poukazují na to, co udělala špatně druhá realistická teorie. Podle akademického historika Davida Welche mají jednotliví autoři realistických teorií za cíl vytvořit teorii, která by přinesla jejich realistické škole větší věhlas. Toto je ale špatně, protože to užívají ve svůj prospěch (Welch, 2004).

Citace z Thukydidova díla to dobře vystihuje: *„Naše špatné zacházení s Thúkydidem podpořilo návyky selektivního čtení, nesprávného přisuzování (nebo přinejmenším neospravedlnitelného připisování), zaměňování důkazů s autoritou a anachronismu, jehož čistým výsledkem bylo narušení správného intelektuálního rozvoje oboru a do značné míry neproduktivní použití potenciálně velmi užitečného textu.“* (Welch, 2004) Díky těmto neshodám, které trvají již od vzniku neorealistické teorie, se Thukydid stal rozporuplnou půdou pro realisty, ale ani samotní realisté nemůžou popřít to, že pomohl vytvořit jejich teorie. Aby se realisté dále nedohadovali, do jaké z dvou realistických teorií Thukydidu patří, rozhodli, že jeho obě teorie budou uznávat za otce zakladatele realistické teorie. Aby se znovu toto téma neprobíralo, začali realisté opomíjet Thukydidu a jeho vliv na realisty. Toto období trvalo až do roku 2016, kdy Graham Allison vydal svoji knihu *Osudovou past*, která opět otevřela debatu, kam vlastně Thukydid patří a jaký má vliv na realisty. *„Thúkydidova popularita zažila další oživení nedávno s publikací knihy Grahama Allisona.“* (Chan, 2018)

5 GRAHAM ALLISON

V této kapitole se budu věnovat Grahamu Allisonovi. Nejprve budu popisovat, proč se Graham Allison inspiroval od Thukydidy a v jaké oblasti. Následně se budu zabývat termínem Thukydidova past a jejími příklady. Jako poslední budu popisovat Allisonova chybná udávání příkladů a jeho kritiku na jeho teorii. Graham Allison se od Thukydidy inspiroval v jedné události a to sjezdem lakedaimónských spojenců ve Spartě.

Pro amerického politologa Grahama Allisona je důležitost v případě Thukydidy enormní. Po dlouhé době, kdy byl Thukydidy v pozadí, pro neshody mezi realisty (Bedford-Workman, 2001) Právě Graham Allison přináší Thukydidovy myšlenky zpět do světa a to díky vydání jeho knihy *Osudová past, Spojené státy versus Čína a Thukydidovo poučení z dějin*. Tuto knihu vydal Graham Allison v roce 2016, kde popisuje možný střet USA a Číny, která ohrožuje dominantní postavení USA v mezinárodním systému. Graham Allison jeho knihu vydává v období, kdy na post prezidenta USA nastoupil Donald Trump, a proto se toto období dá považovat za začátek rivality mezi USA a Čínou. Graham Allison přijde úplně s novou teorií, která se nazývá Thukydidova past. Tuto novou teorii vymyslel Graham Allison, právě díky tomu, že USA ztratilo dominantní postavení ve světě i v mezinárodním systému. Díky této realitě mají USA tendenci ztratit natrvalo svoje postavení. A kdo by měl USA zbavit postavení, je právě Čínská lidová republika, která zažívá od začátku 21. století velký nárůst po ekonomické i vojenské stránce.

Dle Grahama Allisona *„mnozí odmítají přiznat, co vlastně proměna Číny ze zaostalé zemědělské říše, v největšího hráče v dějinách světa, znamená pro Spojené státy.“*(Allison, 2016 str. 31)

Po zvolení Donalda Trumpa mělo velký vliv v zahraniční politice USA. To především kvůli tomu, že během administrativy Baracka Obami měla Čína a USA dobré vztahy a řešili vše tak, aby odvrátili jakoukoliv podobu v rozporu, nebo

rivalitě. Ale s nástupem Donalda Trumpa se vše změnilo. Od roku 2016 USA a Čína začínají být rivaly (Peters, 2020). Donald Trump a čínský prezident Si Ťin-pching mají mnoho společných cílů, jak vytvořit ze své země nejsilnější stát na světě „*jsou motivováni ambicí zajistit své zemi někdejší velikost, navzájem se vidí jako překážku k tomu, aby dosáhli svých cílů, jsou hrdí na své vůdcovské schopnosti a oba probudili populistické a nacionalistické hnutí, jenž má za cíl zastrašit druhé při pokusech překazit historické poslání své země*“ (Allison, 2016, str.15). Graham Allison ovšem také zmiňuje, že k žádnému konfliktu dojít nemusí, pokud se USA a Čína nechytí do oné pasti, do které se státy chytají již pět set let (Allison, 2016, str. 331).

5.1 Thukydidova past

Co je to vůbec Thukydidova past? Dle Grahama Allisona je to předzvěst velkého konfliktu, toho bipolárního, který vyvolají většinou dvě mocnosti (Allison, 2016, str. 21).

Jedna mocnost se již nachází na svém vrcholu a je světově uznávána za nejsilnější. Druhá je ta, která právě roste na síle jak ekonomicky, prestižně, tak vojensky. Právě díky tomu, že vzestupná velmoc roste na síle a stávající již dál neroste a spíše stagnuje, může stávající mocnost dostat strach z toho, že by jí mohla vzrůstající mocnost nahradit. V tomto případě se většinou stává, že stávající mocnost zahájí preventivní útok na vzrůstající velmoc, aby jí zabránila, že by jí někdy mohla nahradit. Graham Allison ale také uvádí, že to může fungovat obráceně. Vzrůstající mocnost může nabýt dojmu, že již je na to mocensky stejně silná, jako stávající mocnost a může jí vyhlásit válku, s cílem sesadit stávající mocnost z pozice nejsilnějšího státu na světě.

Graham Allison upozorňuje na podobnost rivality mezi Spojenými státy a Čínou, která se momentálně odehrává a rivalitou, kterou Thukydides popisuje ve svých dějinách. Zde popsal válku vzrůstající mocnosti Athén, které musely vyzvat tu

stávající, ve formě Sparty o post hegemona, nebo o post regionální dominance v tehdeším antickém Řecku (Allison, 2016, str. 23). Pro Grahama Allisona a pro jeho teorii je velmi důležitá jedna událost, kterou Thukydidés popisuje ve své knize. Jedná se o sjezd Peloponéskeho spolku ve Spartě, zde dle Grahama Allisona se stala válka nevyhnutelnou a popisuje, co to vše zapříčinilo, že se Peloponéský spolek rozhodl vyhlásit válku Athénám.

Dále popisuje období, které se odehrávalo od řecko-perských válek do peloponéske války. Dle Grahama Allisona bylo toto období velmi podobné a ve kterém se momentálně nachází USA a Čína. Před řecko-perskými válkami byla dominantním městským státem na řeckém kontinentě Sparta (Allison, 2016, str. 65). Je zde ale také důležité poukázat na fakt, že i když byla Sparta nejsilnějším městským státem v antickém Řecku, tak hned za ním se nacházely další dva městské státy, které neměly daleko stát se také dominantním městským státem, jsou to města Korint a Théby (Novo, 2016).

Dle Grahama Allisona měly status super velmoci i Spojené státy po tom, co vyhrály druhou světovou válku a toto postavení bylo hned napadeno tehdeším Sovětským svazem (Allison, 2016, str. 380). Určitou podobnost můžeme vidět i v Thukydidovi po tom, co začala řecko-perská válka, což byl střet mezi Řeckými městskými státy a Perskou říší. Ve stínu této války se ale začalo formovat nové postavení Athén a tento městský stát začal růst na významu, ať už vojensky, tak i ekonomicky. Toto se také stalo i Číně, během studené války. Po skončení řecko-perských válek byl dle Grahama Allisona vzrůst Athén nevyhnutelný. Athény začaly více tíhnout k autonomii a přestaly respektovat starý řád, který představovala Sparta. Začaly stavět hradby, vznikala soutěživost mezi Spartou a Athénami. Dle Grahama Allisona válka nebyla nevyhnutelná (Allison, 2016, str. 66).

Ano, během období před peloponéskými válkami probíhalo pár střetů mezi Athénami a Spartou. Nakonec se ale rozhodli v roce 446 př. n. l. (Allison, 2016, str.

69) uzavřít určité formy dohody. Tato dohoda se nazývala Třicetiletá mírová dohoda. Ta obsahovala mnoho pravidel. Jedna z nich byla, že Athény ani Sparta se nebudou snažit přebírat spojence od toho druhého a nebudou se vměšovat do problémů druhých. Zároveň se veškeré spory měly řešit mezi Athénami a Spartou a s nikým jiným. Pokud by ale obě strany nedošly k žádnému rozhodnutí, měly rozpory rozhodnout věštírny v Delfách. Sám Graham Allison říká, že tato idea měla dobrý úmysl, avšak její účinek byl opačný. Po uzavření těchto smluv začal rychlý závod o to, kdo získá na svoji stranu zbývající neutrální městské státy, a díky tomu se stala válka nevyhnutelná. Právě poslední možností, aby se válce vyhnuli, byl sjezd Peloponéského spolku. Zde Graham Allison říká, že vzájemný obdiv spartského krále Archimedese a Periklese mohl mít velký vliv na to, zda by peloponéská válka proběhla. Avšak, jak popisuje ve své knize Thukydides, vzestup Athén a strach tím probuzený ve Spartě bylo tím, co učinilo válku nevyhnutelnou.

5.2 Příklady Thukydidovy pasti

Graham Allison uvádí mnoho příkladů v dějinách, které popisují již zmíněnou Thukydovu past. Za posledních pět set let se stalo šestnáct případů, kdy se státy pustily do konfliktu ohledně postavení nejsilnějšího státu na světě. Ze zmíněných šestnácti případů se jen čtyřikrát stalo, že předání moci proběhlo bez problému a v míru.

Příkladů Thukydidových pastí, které skončily střetem, je několik prusko-francouzská válka, napoleonská válka. Nejznámější, kterou Graham Allison popisuje ve své knize, je rivalita mezi Spojeným královstvím a Německým císařstvím z počátku dvacátého století. V tomto případě byla dominantní mocností Velká Británie s podporou Francie a Ruského carství. Naproti tomu vzrůstající mocností bylo Německé císařství, které se sjednotilo v devatenáctém století a vytvořilo tak vhodného oponenta proti Spojenému království. Podle Grahama Alisona můžeme vidět v této rivalitě dvě pasti, do které se polapilo Německo a Velká Británie. Jako

první z nich je Německo, které vzrůstalo po ekonomické stránce mezi lety 1860 až 1913 a jeho podíl vzrostl na celosvětové výrobě ze 4,8 procenta na 14,8 procenta (Allison, 2016 str. 370). Tímto krokem předběhly jejich hlavního konkurenta a to Spojené království, kterému naopak jeho podíl klesl z 19,9 procenta na 13,6 procenta (Allison, 2016, str. 370).

Tímto ale Německo neskončilo. V roce 1884 (Allison, 2016, str. 370) byla zahájena berlínská konference, kde si evropské mocnosti rozdělily africký kontinent. Přestože Německo nedostalo tolik kolonií, jako Velká Británie, stále tu byl fakt, že toto přerozdělování kolonií se odehrálo v Německu, což posílilo její prestiž. Tím, že také začalo Německo na začátku dvacátého století stavět nové loďstvo, začalo ovlivňovat a ohrožovat celou námořní politiku Spojeného království.

Druhou pastí, do které se Německo a Velká Británie polapily, je strach o jejich moc. Díky velkému vzrůstu německé moci, dostala Velká Británie strach, že by je Německo mohlo nahradit jako dominantní mocnost na evropském kontinentu. Díky tomuto faktu se Velká Británie začala sblížovat s Francií a Ruskem. Právě v Ruském carství vidělo Německo hrozbu. Ani ne ohledně ekonomiky, ale kvůli jejich vojsku. Rusko v roce 1913 (Allison, 2016, str. 371) zahájilo rozšiřování a modernizaci vojska za pomoci Francie, která byla velkým rivalem Německa a které v tom vidělo hrozbu, protože byli v obklíčení států Trojdohod, a zbrojení Ruska viděli jako jasnou agresivní politiku. Graham Allison uvádí, že právě obklíčení Německa a zbrojení Ruska, byl jeden z důvodů, proč se Německo sblížovalo s Rakouskem Uherskem. Německo totiž nechtělo bojovat samo proti Rusku, a tak když v roce 1914 byl spáchán atentát v Sarajevu, podpořilo Rakousko-Uhersko, a začala tak první světová válka (Allison, 2016, str, 371). Dle Grahama Allisona nebyla žádná z Thukydidových pastí tak ničivá, jako příčina první světové války.

Oproti tomu Graham Allison uvádí čtyři příklady, kdy předání moci proběhlo bez konfliktů. Byl to boj o globální impérium mezi Španělskem a Portugalskem, nebo

spor o globální hospodářskou dominanci mezi USA a Velkou Británií. Asi nejznámější předání moci proběhlo mezi Sovětským svazem a Spojenými státy, které po druhé světové válce byly nezpochybnitelnou světovou velmocí, která kontrolovala polovinu světového HDP a k tomu disponovala velkou armádou, kterou mohla vyslat prakticky kamkoli. USA, jako jediný stát, vlastnil nejničivější zbraň a to jadernou. Dle tohoto by se neměl najít nikdo, kdo by zpochybnil USA jako nejsilnější stát na světě. Avšak jeden ze spojenců druhého válečného konfliktu byl Sovětský svaz a jejich představitelé. Hlavně jejich vůdce Josif Vissarionovič Stalin nabyt pocitu, že na porážku Hitlerova Německa má velký podíl. Požadoval, aby mohli vymezit svoji sféru vlivu v poválečné Evropě (Allison 2016, str. 380).

Nakonec se tak stalo a Sovětský svaz obdržel do své sféry vlivu, celou východní Evropu. Když se rozdělila sféra vlivu vítězných stran, pochopila řada amerických politiků, že Sovětský svaz nehodlá obnovit evropskou mocenskou rovnováhu, ale spíš si podrobit celou Evropu. Po tomto zjištění v roce 1946 (Allison 2016, str. 381) začala studená válka, během které proběhlo mnoho konfliktů, jako korejská válka, válka ve Vietnamu, nebo invaze Sovětského svazu do Afghánistánu. Ale už nikdy nezačal žádný konflikt mezi USA a Sovětským svazem. Je to především díky tomu, že obě země vlastnily atomové zbraně a věděly, že pokud by nějaký konflikt mezi nimi vypukl, znamenalo by to jadernou válku, která by zničila všechny. Kvůli tomuto strašáku začala mezi USA a SSSR ekonomická a mocenská válka. Allison uvádí, že právě díky tomu, že si obě země uvědomovaly možné důsledky atomové války a vedly spolu komunikaci, díky níž se vyhnuli oné nejvýznamnější Thukydidově pasti, která by je v jiném případě zavedla na cestu úplné destrukce.

5.3 Kritika Grahama Allisona

Teorie Grahama Allisona vrátila zpět zájem o Thukydidovo dílo, ale nevyhnula se kritice. Jedna z jeho nejznámějších kritik je otázka, v jaké době vydal jeho knihu

Osudovou past. Graham Allison ji vydal v USA v roce 2016, kdy probíhaly prezidentské volby, ve kterých kandidoval Donald Trump a Hillary Clintonová. Vydání této knihy dle některých posílilo Trumpovu pozici v prezidentských volbách, které nakonec vyhrál. Donald Trump poukazoval na Čínu, jako na možného budoucího rivala USA a zároveň ji toužil vrátit na pozici nejsilnějšího státu na světě. Toto ale lze považovat za nepříliš objektivní kritiku, například text od Steve Chana, který nám ukazuje, že podání „*pasti Thúkydida se příliš zaměřuje pouze na jedno možné vysvětlení mezinárodních válek s vyloučením ostatních.*“ (Chan, 2019) Allisonova teorie ukazuje střet mezi těmito velmocemi, prakticky nevyhnutelný. Dle Steva Chana se Graham Allison a další současní analytici se příliš zabývají státní mocí, nebo přechodným obdobím moci z jednoho státu na druhý, vůbec nehledí na roli lidské přirozenosti, která i když byla zkrocena, nezmizely pocity jako „*je úzkost, závist, arogance, přehnaná sebedůvěra, strach,*“ (Chan, 2019) které stále přetrvávají a i političtí vůdci se mohou těmito pocity, nechat unést.

Steve Chan také uvádí, že nejen Graham Allison přehlíží lidský faktor. Přirovnává Athény a Spartu ke špatným státům a tvrdí, že momentálně má USA blíže ke Spartě. USA jsou nyní brány jako stálá mocnost, stejně jako tehdy Sparta a již se dál neposouvají v rozšiřování své moci. Dle Steva Chana a Richarda Ned Lebow je to chybné přirovnání, protože USA mají blíže k Athénám. Jsou to demokratické státy (Lebow, 2001), také jak píše Steve Chan: „*Sparta byla agrární společnost a její moc pocházela z její přechoty.*“ (Chan, 2019) USA nemá náznak agrární společnosti. Stejně jako Athény, tak i USA dávají přednost obchodu, jejich námořnictvu, jsou na tom lépe ekonomicky, než Čína, mají podobnou alianční strukturu, jako měli tehdejší Athény. V Athénském námořním spolku se nacházelo mnoho malých a slabých městských států, které byly závislé na bezpečnostních zárukách, které jim poskytovaly Athény. Tuto podobu můžeme vidět v případě NATO (Lebow–Kelly, 2001). Naproti tomu máme Čínu, která je dle Grahama Allisona podobná Athénám, roste rychle mocensky i ekonomicky, stejně jako tehdejší Athény. Ale takovéto

odůvodnění není dostačující k tomu, aby Graham Allison mohl přirovnat Čínu k Athénám. Dle Roberta Kelly a Richarda Ned Lebowa má Čína blíže ke Spartě, jednak proto, že režimy obou zemí jsou si velmi podobné. V antické Spartě byl u moci král a jeho sněm a toto uskupení mělo tu největší moc v celé zemi. V Číně je to velmi podobné, v čele stojí prezident, který je představitelem jedné politické strany, která vládne celé zemi.

Text od Jamese Lee nám ale ukazuje i další věci, o kterých Graham Allison pochyboval. Podle Jamese Lee je celý koncept Thukydidovy pasti špatně uveden: *„Zatímco koncept pasti Thukydida vychází z tradice teorie mezinárodních vztahů, která zdůrazňuje rozdílné míry růstu materiálních zdrojů, Thukydides přičítal válku aténské politice agresivní expanze.“* (Lee, 2019) Jak uvádí James Lee, tak porovnávat Čínu k Athénám není úplně jednoduché, protože v tehdejších antickém Řecku byly jedním z nejsilnějších států. Zároveň měly potřeby si podrobovat cizí území vojenskou silou v Řecku i mimo. Dle Jamese Lee se Čína zatím nezachovala jako tehdejší Athény, avšak je třeba se mít na pozoru. Díky rostoucí moci, kterou Čína v poslední době zažívá, se může stát, že by mohla napadnout Taiwan, ale zatím neprojevila žádné imperialistické záměry podrobit si svoje sousedy vojenskou silou. Rozhodně však usiluje o pozici regionálního hegemonu. James Lee také poukazuje na fakt, že díky ekonomickému růstu Číny, se zvyšuje napětí mezi Čínou a USA, o dominantní postavení v Asii. Dále James Lee uvádí, že i když se Čína v roce 2019 nemusela chovat imperialisticky, nebo agresivně, nepopírá fakt (Lee, 2019), že by mohla do budoucna svoje hodnoty změnit a mohla by vstoupit do vojenského konfliktu s USA.

Samotný konflikt mezi Čínou a USA, by také nemusela zahájit Čína. Richard Hanania poukazuje na fakt, že je USA demokratický stát a v novodobé historii je nepředstavitelné, aby zahájil válku jako první (Hanania, 2021). Dle Richarda Hanania to není tak úplně pravda, v historii máme mnoho demokratických států jako zmíněné USA, nebo Spojené království, které i přes fakt, že jsou demokratického

zřízení, se nebojí budovat své vlastní impéria na úkor jiných (Hanania, 2021). USA jako demokratická země v novodobé historii zaútočilo na Irák a Afghánistán, ve kterých vidělo ohrožení své moci. Z těchto zmíněných důvodů Richard Hanania nabádá, aby si lidé nemysleli, že možným prvním útočníkem, bude Čína. Toto tvrzení má větší váhu i díky tomu, že podobný případ se stal v Thukydidově díle, kdy tehdejší Athény jako demokratický stát, rozšiřoval své území na úkor jiných a neměly strach vyhlásit válku protivníkům, kteří ohrožovali jejich moc.

6 ZÁVĚR

Zadané téma bakalářské práce Lekce peloponéské války má za cíl ukázat lekce, které nám Thukydides ve své knize zanechal a osvětlit, zda je Thukydides v dnešní době stále relevantní. Jak již bylo zmíněno v úvodu, tak Thukydides je zakladatelem realistické teorie, proto není překvapující, že většina teoretických názorů realistů je vzata od Thukydida, který jakožto první člověk dokázal popsat znaky anarchie, lidské přirozenosti, role státu, moci, přechodu moci a mnoho dalšího. Tyto názory jsou uznávané oběma realistickými směry. Už jenom tyto termíny by měly znamenat, že Thukydides je relevantní, ale jeho relevantnost byla v posledních letech zpochybňována. Díky samotným realistům, kteří se mezi sebou neshodují, do jaké ze dvou realistických teoretických směrů vlastně Thukydides patří. Realisté se shodli na tom, že Thukydida obě teorie uznávají za zakladatele realismu, ale dále se již k němu nebudou vyjadřovat a budou ho upozadřovat. Dále je také často zdůrazňováno, že Thukydidův text je starý již přes 2000 let a na dnešní poměry nedostačující. Toto a mnoho dalších věcí postihuje v dnešní době Thukydidův text.

Většina realistů se ale shoduje v tom, že v Thukydidově díle můžeme najít osm událostí, ze kterých si realisté berou inspiraci. Zároveň nám o oněch osmi událostech říká, co vlastně způsobilo, že se bývalé spřátelené městské státy a spojenci Athény a Sparta dostaly do bodu, kdy spolu soupeřili o to, kdo bude nejsilnějším řeckým městským státem a kdo bude mít větší moc v antickém Řecku. Tato soutěživost obou městských států nakonec skončila válečným stavem, který trval skoro 30 let. Jak píše Thukydides na začátku své knihy, jeho kniha má poučit budoucí generace o tom, co tehdejší městské státy dělaly špatně a poukázat na to, že žádná dohoda, aliance, nebo přátelství není dostatečně silné na to, aby státy udržely mezi sebou mír. Zároveň poukazuje, že dokud státy budou prosazovat svoje vlastní zájmy před společným dobrem, tak se války nikdy nevymytí. Thukydides ve svém díle ale nepopisuje jenom to, jak se státy chovají v mezinárodním prostředí, ale také ukazuje na člověka samotného a na jeho přirozenost, která je ve své podstatě

neměnná. Nedá se nikdy zcela vymýtit, může se pouze potlačit společenskými normami a hodnotami. Právě lidská přirozenost se dá také brát jako jedna z možných cest, jak se dostat do války. Thukydidův text ušel již od jeho vzniku dlouhou cestou a první kdo se Thukydida ujal, byl Thomas Hobbes. Následné využití našel Thukydides ve 20. století, kdy vznikla realistická teorie a staly se 2 světové války a k tomu 1 studená, které si byly velmi podobné. Obzvláště ta první, byla velmi podobná té válce, kterou Thukydides popisuje ve své knize, která se dá považovat za nejbližší přirovnání k peloponéským válkám.

Tato práce popsala díla dvou realistů a jednoho politologa, kteří se přímo inspirovali Thukydidem. Prvním realistou a zároveň prvním překladatel, který se inspiroval Thukydidem, byl Thomas Hobbes. To, co bychom si měli odnést z jeho kapitoly je to, že i když stát je hlavním aktérem, který zasahuje a ovlivňuje mezinárodní prostředí, nesmíme zapomínat na to, že stát se skládá z lidí a lidé jsou nedokonalá stvoření, která se nechávají unášet vlastními pocity. Převážně tři pocity se dají považovat za nejdůležitější a to strach, čest/pýcha a vlastní zájem. Zároveň je více než potvrzeno, že je bude mít každý člověk. Tyto pocity nazval Thomas Hobbes jako lidskou přirozenost, která je ve své podstatě násilná a neměnná. V kapitole, ve které popisují Thomase Hobbese, jsem zmínil, že hlavním cílem státu je zabránit lidské přirozenosti vyjít na povrch, což se ve své podstatě daří a lze říci, že záleží, v jakém režimu nebo státě žijete. Pokud bude člověk žít v nějakém chudém státě, bude chtít přežít, což je cílem každého člověka, tak jeho lidská přirozenost bude vycházet na povrch. Nebo člověk, který se nachází u moci, nebo je blízko moci, bude chtít čím dál více moci a majetku. Thomas Hobbes ve své knize Leviatan popsal to, že pokud si člověk, který není u moci, nebo nemá větší majetek, bude chtít získat více majetku, tak nedělá nic špatně, pouze se snaží více zjednodušit svůj život. Ale pokud bude člověk chtít ještě více, než má, mohl by zatoužit ještě po větší moci, majetku a začít prosazovat svoje zájmy, které by mohly poškodit, nebo ublížit ostatním. Tento vlastní zájem má většinou za následek, že člověk, který je u moci, zatouží po čím dál

větší moci a nakonec si uvědomí, že stejně jednou zemře a že by po sobě měl zanechat takový odkaz, aby se stal prakticky nesmrtelným. Tyto touhy po přežití a nesmrtelnosti mají všechny státy na světě.

Během 20. století vzniká také obor mezinárodních vztahů a již zmíněný realismus, kde Thukydidovy teze najdou největší uplatnění. Realističtí teoretici, jako Hans Morgenthau, Kenneth Waltz, Robert Gilpin se inspirovali Thukydidovým dílem v oblasti anarchie, mocenské rovnováhy, přechodu moci, bipolárního systému, vzniku konfliktu, aliancí a bezpečnosti.

Druhý realista, který se inspiroval od Thukydida, je zakladatel neorealistickej teorie Kenneth Waltz. Co bychom si měli odnést z jeho kapitoly je, že díky Thukydidově díle vymyslel Kenneth Waltz pojem Třetí obraz. V něm popisuje již zmíněnou anarchii, ve které se právě nacházejí všechny státy. Jelikož není žádná autorita, která by mohla zajistit státům bezpečí a celistvost, musí začít zbrojit, budovat aliance, aby v mezinárodním prostředí přežily. Stejný přístup popsal i Thukydides a to, že před peloponéskou válkou se Athény a Sparta snažily získat na svoji stranu co nejvíce spojenců. Zároveň začaly budovat velké armády a zbrojit. Tento závod ve zbrojení následně vyvolal v obou státech strach a nakonec i vyhlášení války. Kenneth Waltz se ale také neinspiroval jen od Thukydida, ale také od Thomase Hobbesa ve vytvoření prvního a druhého obrazu. Tato inspirace se ale může brát jako nepřímá, protože se Thomas Hobbes inspiroval od Thukydida.

Inspirace, kterou si bere Waltz od Hobbesa, jsou velké, stejně jako Hobbes, tak Waltz má první dvě kapitoly věnované lidské přirozenosti a státu, které se navzájem podobají. Od vzniku neorealistickej teorie, byl Thukydidův text odsunut do pozadí, především kvůli tomu, že obě realistické teorie preferovaly, aby se jejich hlavní představitelé uváděly jako zakladatelé realistické teorie, za neorealistu se uznával Kenneth Waltz, za klasické realisty Hans Morgenthau.

Třetí realista, který se inspiroval od Thukydidy je americký politolog Graham Allison. Z jeho knihy bychom si měli odnést, že opět oživil zájem o Thukydidy, zároveň se inspiroval ve vytvoření své teorie, která se nazývá Thukydidova past a která je v poslední době terčem obdivu i kritiky. Thukydidova past, tento pojem má varovat před možným konfliktem mezi Spojenými státy a Čínskou lidovou republikou.

Jak již bylo zmíněno v Allisonově knize je konflikt mezi USA a Čínou, velmi pravděpodobný ale není nevyhnutelný. Obě země se momentálně nacházejí ve stavu přechodu moci, který se už odehrává více jak 500 let. Tento přechod moci mezi státy se dle Allisona děje již 500 let. Máme potvrzených 16 příkladů, kdy se státy do oné pasti zachytily a ve čtyřech případech tato konfrontace skončila bez války. Ve zbylých ale došlo k válce. Allisonovo přirovnání momentálního soupeření mezi USA a Čínou je v některých ohledech velmi podobné tomu, co se dělo v antickém Řecku před peloponéskými válkami. Stejně jako Athény a Sparta měli za společného nepřítele Peršany tak USA a Čína měla ve studené válce za nepřítele SSSR. Jedna z dalších podobností je, že po porážce onoho společného nepřítele se USA a Čína začali čím dál více zneprátelovat, což nakonec vyústilo v situaci, ve které se momentálně USA a Čína nachází. Allisonovy teorie jsou v dnešní době často řešená témata z důvodu, že jeho kniha popisuje současné události, které se mohou a nemusí vyplnit. Jeho teorie by do budoucna mohla být používána jako příklad toho, jak se státy mohou dostat do oné pasti, do které se státy chytají už 500 let.

Díky těmto třem politologům můžeme konstatovat, že Thukydidy je v dnešní době relevantní už jen díky tomu, že teorie, které vymysleli již zmínění dva realisté a jeden politolog se používají dodnes. Jako základ realistické teorie je tou nejzásadnější lekcí, kterou nám Thukydidy předává skrze realisty a to, že žádný mír netrvá věčně a dokud budou státy prosazovat svoje vlastní zájmy, tak války budou dále pokračovat a konec dějin, který popisuje Francis Fukuyama, nikdy nenastane. Zároveň nám ale Thukydidy nechává i tu naději na to, že válkám se dá vyhnout,

pokud spolu budou státy spolupracovat a pokud nebudou prosazovat svoje sobecké zájmy.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Allison Graham (2016). *Osudová past, Spojené státy versus Čína a Thukydidova poučení z dějin* (Praha: Martin Pokorný).

Ahrens Dorf Peter J. (2000). *The Fear of Death and the Longing for Immortality: Hobbes and Thucydides on Human Nature and the Problem of Anarchy*. *American Political Science Association* 94 (3), str.579-593.

Bedford David – Workman Thom (2001). *The tragic reading of the Thucydidean tragedy*. *Cambridge university press* 28 (1), str.51-67.

Campbell Douglas (neuveďneo) *Self-interest and the Common Good in Hobbes's Leviathan*. *Academia neuvedeno (neuveďneo)*, str.2-27.

Campbell Chriss (2021). *The Rhetoric of Hobbes's Translation of Thucydides*. *Cambridge university press* 84 (1), str.1-24.

Eckstein, Arthur M. (2010). *Thucydides, the Outbreak of the Peloponnesian War, and the Foundation of International Systems Theory*. *Taylor and Francis online* 25 (4), str.757-774.

Garst Daniel (1989). *Thucydides and Neorealism*. *Oxford University Press* 33 (1), str.3-27.

Gomme, Arnold Wycombe (1999), *Thucydides*. *Britannica.com* (<https://www.britannica.com/biography/Thucydides-Greek-historian>, 19. 4. 2024).

Hobbes Thomas (2009/1751). *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického* (Praha: Karel Berka).

Heilke, Thomas (2004). *Realism, Narrative, and Happenstance: Thucydides' Tale of Brasidas*. *Cambridge university press* 98 (1), str.121-138.

Hanania Richard (2021) *Graham Allison and the Thucydides Trap Myth*. *Strategic studies quarterly* 4 (15), str.13-24.

Chan Steven (2019). *More Than One Trap: Problematic Interpretations and Overlooked Lessons from Thucydides* *Journal of Chinese Political Science* neuvedeno (24), str.11-24.

Johnson Bagby, Laurie M (1994). *The Use and Abuse of Thucydides in International Relations*. *The MIT Press* 48 (1), str.131-153.

Kratochvíl Petr- Drulák Petr (2009). *Encyklopedie mezinárodních vztahů* (Praha: Petr Drulák).

Korab-Karpowicz, W. Julian (2006). How International Relations Theorists Can Benefit by Reading Thucydides. *Oxford University Press* 2 (89), str.232-244.

Lee James (2019). Did Thucydides Believe in Thucydides' Trap? The *History of the Peloponnesian War* and Its Relevance to U.S.-China Relations. *Journal of Chinese Political Science* nevedeno (24), str.67-86.

Lebow, Richard Ned – Kelly Rober (2001). Thucydides and hegemony: Athens and the United States. *Cambridge University Press* 27 (4), str.593-609.

Monten, Jonathan (2006). Thucydides and Modern Realism. *Oxford academic* 50 (1), trs.3-25.

Novo, Andrew R. (2016). Where We Get Thucydides Wrong: The Fallacies of History's First "Hegemonic" War. *Taylor and Francis online* 27 (1), str.1-21.

Polansky David (2016). Drawing Out the Leviathan: Kenneth Waltz, Hobbes, and the Neorealist Theory of the State. *Oxford University Press* 18 (2), str.268-289.

Peters, Michael A. (2020). US–China Rivalry and 'Thucydides' Trap': Why this is a misleading account. *Taylor and Francis online* 54 (10), str.1501-1512.

Ribarevič Luka (2022). Thomas Hobbes's State of Nature: A View From Thucydides' Peloponnesus. *Taylor and Francis online* 5 (9), str.584-608.

Thukydides (1977). *Dějiny peloponéské války* (Praha: Odeon).

Slomp Gabriella (1990). HOBBS, THUCYDIDES AND THE THREE GREATEST THINGS. *Imprint Academic Ltd.* 11 (4), s.565-586.

Welch David A. (2003). Why International Relations theorists should stop fading Thucydides. *Cambridge University Press* 3 (29), str.301-319.

Waltz, Kenneth N. (2001/1959). *Man, the state the war a theoretical analysis* (New York: Kenneth N. Waltz).

8 RESUMÉ

In my bachelor's thesis, I deal with the Lessons of the Peloponnesian War and their interpretation of the causes of the war. The goal is to demonstrate the applicability of realist theory in the present and thus its relevance. The main goal of this thesis was inspired as a potential study of leading realists, theorists who comment on the Peloponnesian Wars and explain the causes of conflicts with a realist lens. I focused on realists such as Thomas Hobbes, Kenneth Waltz and political scientist Graham Allison, how they evaluate the motives of the main actors, causes, conflicts, what they see as a possible way out of the war, and what facts the contexts justify. The bachelor's thesis deals with the lessons of the Peloponnesian War, which left us by Thucydides in his book. The Peloponnesian War is a conflict that took place more than two thousand years ago, in which Athens and Sparta fought for the position of the strongest state in ancient Greece at the time. This clash was described by the Athenian historian Thucydides, and it was his publication that resulted in many political scientists being inspired in the creation of their theories and at the same time a realist theory was created. The resulting realist theory claims Thucydides as its founder, but it has many problems. The realists themselves cannot determine exactly what makes Thucydides' work so unique. A fundamental element of all basic realist theories that are known to all realists is often pointed out whether Thucydides is still relevant today and whether the Peloponnesian wars still have something to offer us. This thesis is about a realist theoretical approach and not about my personal views on the matter and do not represent my beliefs.